

VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTASTRATEGIA

MAAKUNTASUUNNITELMA 2035+ | MAAKUNTAOHJELMA 2014 - 2017

Varsinais-Suomen maakuntastrategia
maakuntasuunnitelma 2035+ | maakuntaohjelma 2014 - 2017

2014

ISBN 978-952-5599-94-7

Varsinais-Suomen liitto
PL 273 (Ratapihankatu 36) 20101 Turku
(02) 2100 900
www.varsinais-suomi.fi

VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTASTRATEGIA

MAAKUNTASUUNNITELMA 2035+ | MAAKUNTAOHJELMA 2014 - 2017

SISÄLLYSLUETTELO

OSA I – VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTASTRATEGIA

1. Varsinais-Suomen maakuntastrategia on kumppanuusstrategia	8
2. Maakuntasuunnitelma – Varsinais-Suomen visio 2035+	10
2.1 Suunnitelman kärjet ja arvot	10
2.1.1 Vastuullisuus – tulevaisuus muodostuu valinnoista nyt	11
2.1.2 Yhteistyötaidot – yhdessä rajat ylittäen	11
2.1.3 Saavutettavuus – lähestyttävä Itämeren portti	12
2.1.4 Resurssiviisaus – innovoivaa edelläkävijyyttä	12
2.2 Varsinais-Suomen tavoitteellinen aluerakenne 2035+	13
3. Maakuntaohjelma 2014–2017 – painopisteet ja toimenpiteet	21
3.1 Kumppanuusfoorumi – maakuntaohjelman päätoimenpide	21
3.2 Maakuntaohjelman kärkiteemoihin liittyvät toimenpiteet	27
3.2.1 Vastuullisuus – tulevaisuus muodostuu valinnoista nyt	28
3.2.2 Yhteistyötaidot – yhdessä rajat ylittäen	32
3.2.3 Saavutettavuus – lähestyttävä Itämeren portti	34
3.2.4 Resurssiviisaus – innovoivaa edelläkävijyyttä	37
4. Yhteistoiminta-alueen hankkeet ja ohjelman seuranta	40
4.1 Varsinais-Suomen ja Satakunnan yhteiset suunnitelmat ja hankkeet	40
4.2 Seuranta	40

OSA II – LÄHTÖKOHDAT

5. Varsinais-Suomen maakunta	42
5.1 Suomen ensimmäinen maakunta	42
5.2 Varsinais-Suomi tänään	42
5.3 Näkymiä väestö- ja työllisyyskehitykseen	44
5.4 Maakunnan eri osien erityispiirteet	47
5.5 SWOT	48

6. Kansainväliset, kansalliset ohjelmat ja alueelliset erityisohjelmat	49
6.1 EU-ohjelmat	49
6.2 Älykäs erikoistuminen	50
6.3 Kansalliset erillisohjelmat	52
6.3.1 Suurten kaupunkiseutujen kasvusopimus	52
6.3.2 Innovatiiviset kaupungit -ohjelma	54
6.4 Maakunnan muita keskeisiä ohjelmia ja strategioita	55

OSA III – LIITTEET

Liite 1. Aikaisempien ohjelmien toteutuminen ja vaikuttavuus	58
1.1 Maakuntaohjelmaa 2011–2014 koskeva arvio	58
1.2 Maakuntaohjelman toteutuminen	58
Liite 2. Ympäristöselostus	60
Liite 3. Tavoiteluvut	65
Liite 4. Maakuntastrategian kumppanuusprosessi	66
Liite 5: Maakuntastrategiassa käytettyjä termejä ja lyhenteitä	68

OSA I – VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTASTRATEGIA

1. VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTASTRATEGIA ON KUMPPANUUSSTRATEGIA

VARSINAIS-SUOMESSA ELÄMISEN LAATU ON PARASTA. MENESTYVÄÄ JA HYVINVOIVAA MAAKUNTA RAKENNETAAN YHTEISTYÖLLÄ JA KUMPPANUUDELLA.

Varsinais-Suomen maakuntastrategian visio sisältää vahvan näkemyksen menestyksen ja hyvinvoinnin avaintekijöistä – avoimuudesta, yhdessä tekemisestä ja kumppanuudesta.

Yhteistyön merkitys korostuu globaalissa maailmassa. Nopeat tietoliikenneyhteydet pienentävät maailmaa ja tekevät kaukaisetkin paikat nopeasti saavutettaviksi. Tämä muuttaa yhteiskuntaa ja haastaa varsinaissuomalaiset sopeutumaan muutokseen. Verkostoituvassa maailmassa on tärkeää löytää uusia ja joustavia keinoja menestymiseen. Ennen kaikkea tarvitaan kumppanuutta. Nykyisten verkostojen vahvistaminen ja uusien kumppaneiden löytäminen ovat keskeisiä keinoja menestyvän ja hyvinvoivan maakunnan rakentamisessa. Yhdessä tekeminen heijastuu edelleen alueen vetovoimaisuuteen ja henkiseen saavutettavuuteen.

Hyvinvointiyhteiskunnan kehittäminen on yhtä paljon elämäntapojen muutosta kuin teknologian kehitystä. Tekninen kehitys mahdollistaa paljon, mutta varsinaisen tuottavuuden, osaamisen ja innokkuuden luo lopulta tapa toimia uudessa ympäristössä, verkostoyhteiskunnassa. Taidot ja uskallus ammentaa tästä muutoksesta menestysvoima Varsinais-Suomen tulevaisuudelle on välttämätöntä ja vaatii toteutuakseen uudistuvaa johtamis- ja työkuiltuuria.

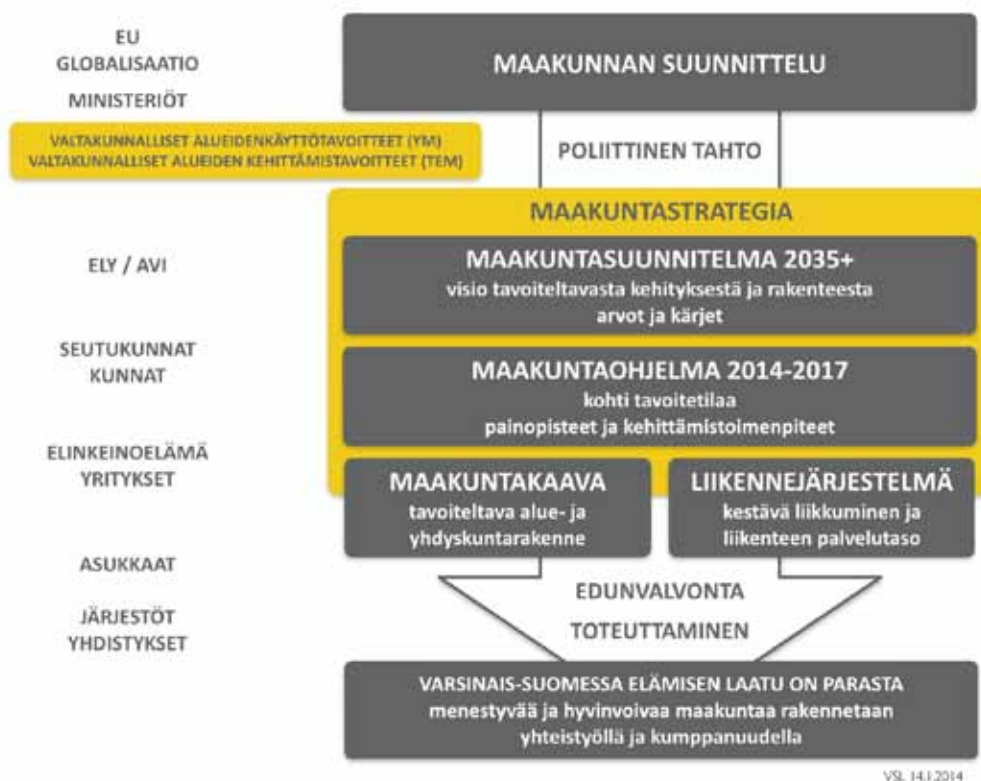
Hyvinvoinnin ylläpitäminen rajallisten julkisten resurssien aikana on vakava haaste kaikille maakunnan toimijoille. Yhteenkuuluvuuden ja omaan elinympäristöön liittyvää vastuullisuuden tunnetta rakennetaan jo lapsuudessa. Ihmisen elinkaareen tulee kuulua mahdollisuus yhteisöllisyyteen sen kaikissa vaiheissa. Myös yhteisiin asioihin osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuus tulee olla kaikilla. Varsinaissuomalaisten hyvinvointia ovat henkinen pääoma, kannustava ilmapiiri sekä niiden vaaliminen ja kasvattaminen.

Varsinais-Suomi kiinnittyy aluerakenteellisesti Eurooppaan osana Etelä-Suomea ja Itämeren aluetta. Näiltä alueilta löytyvät myös keskeiset yhteistyökumppanit. Hyvät liikenneyhteydet ja kasvavat yhteistyöverkostot tarjoavat Varsinais-Suomelle mahdollisuuden Itämeren johtavan toimijan asemaan. Jotta tähän päästään, on tärkeä löytää oleellinen tieto ja oikeat kumppanit globaalin maailman informaatiotulvasta. Yhteistyöverkostojen näkyväksi tekeminen helpottaa uusien kumppanuuksien löytymistä ja kokonaisuuden hallintaa.

Maakuntastrategiaa toteutetaan Varsinais-Suomessa kumppanuudella, jossa tavoitteet tulevaisuudelle asetetaan yhdessä, sitoudutaan yhteiseen työhön ja löydetään yhdessä keinot asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Maakuntastrategia haluaa mukaan varsinaissuomalaiset asukkaat, yritykset ja järjestöt – kaikki maakunnan toimijat.

Maakuntastrategiassa painotetaan osallistumista, palvelukulttuurin kehittämistä sekä hyvää johtamista. Nämä toteutetaan uusilla toiminta- ja johtamistavoilla sekä ihmislähtöisen palvelun luomisella. Toimintakulttuurin kehittäminen keskusteleammaksi koskee kaikkia. Se edellyttää myös kykyä vastaanottaa palautetta ja tukea kansalaisilta. Lähivaikuttamisesta tehdään helppoa ja kannustavaa. Palveluita ja toimintaa kehitetään kokonaisuuden ja asiakkaan näkökulmasta. Yhdistyksissä ja järjestöissä tapahtuvaa asukaslähtöisen kansalaisyhteiskunnan aktiivisuutta ja luovuutta tuetaan ja edistetään. Tarvitaan innostavaa ilmapiiriä, jossa on mahdollista tehdä kokeiluja ja toimia uusilla tavoilla. Tarvitaan ilmapiiriä, jossa saa myös erehtyä ja epäonnistua menettämättä kasvojaan.

Kumppanuus on ajattelutapa, jossa yhteinen päämäärä nähdään tärkeämpänä kuin yksittäinen hyöty. Varsinais-Suomen jokaisella alueella ja toimijalla on oma identiteettinsä ja merkityksellinen roolinsa osana kokonaisuutta. Lopulta merkitystä on vahvuuksien ja ominaispiirteiden kehittämisellä, ei henkisillä ja maantieteellisillä rajoilla.

Kuva 1: Maakunnan suunnittelu. Maakunnan suunnittelu sisältää maakuntasuunnitelman, maakuntakaavan ja maakuntaohjelman. Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1991) sekä laki alueiden kehittämiseksi (190/2013) määrittelevät maakunnan suunnittelun yleiset lähtökohdat ja tavoitteet. Maakuntasuunnitelma ja -ohjelma muodostavat yhdessä maakuntastrategian, jonka avulla maakuntaa kehitetään ja rakennetaan. Maakuntastrategiaa ei tehdä kuitenkaan lain pakottamana, vaan omaehtoisena ja monipuolisena, Varsinais-Suomen yhteisenä prosessina.

Turussa 16. kesäkuuta 2014

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO

PETTERI ORPO
maakuntahallituksen pj

JUHO SAVO
maakuntajohtaja

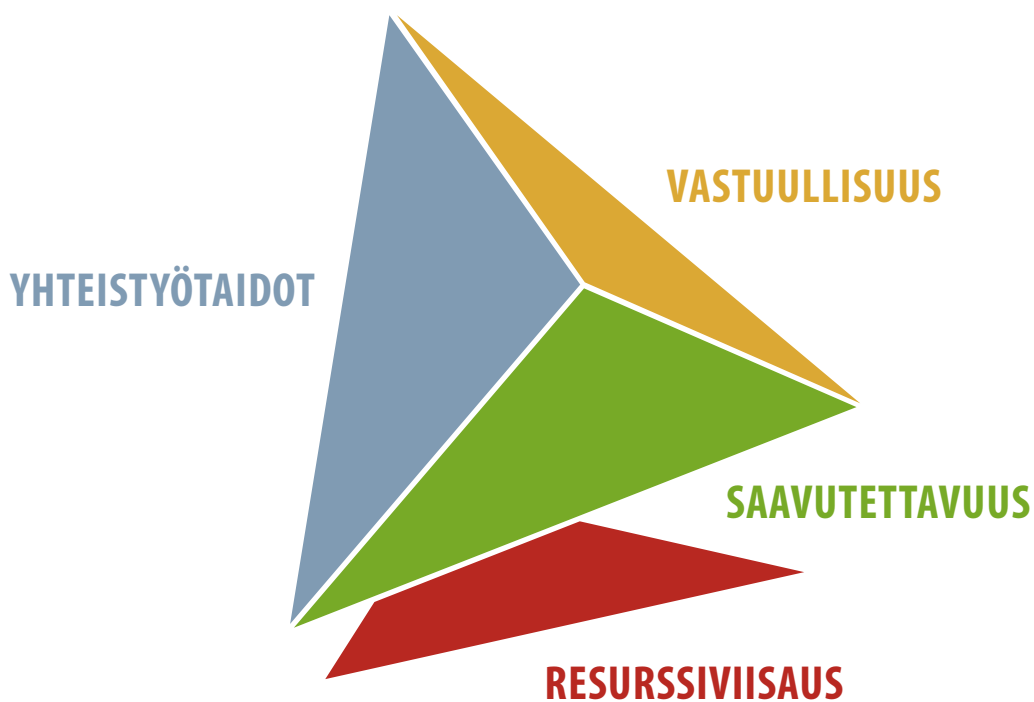
2. MAAKUNTASUUNNITELMA – VARSINAIS-SUOMEN VISIO 2035+

VARSINAIS-SUOMESSA ELÄMISEN LAATU ON PARASTA. MENESTYVÄÄ JA HYVINVOIVAA MAAKUNTAA RAKENNETAAN YHTEISTYÖLLÄ JA KUMPPANUUDELLA.

2.1 SUUNNITELMAN KÄRJET JA ARVOT

Maakuntasuunnitelma on eri näkökulmista arvokeskustelun kautta muodostettu kokonaisvaltainen kuvaus maakunnan menestystekijöistä. Arvokeskustelun keskeisenä pyrkimyksenä on ollut yhteiskunnan tasavertainen tarkastelu. Maakuntasuunnitelman neljä kärkiteemaa luovat käsityksen siitä, miten vastuullisuus, yhteistyötaidot, saavutettavuus ja resurssiviisaus toteutuvat ja näkyvät Varsinais-Suomessa vuonna 2035. **Läpileikkaavana teemana on alueen toimijoiden kumppanuus ja yhdessä tekeminen.** Kärkiteemat edustavat kumppanuus-yhteistyöajattelua laajasti. Neljä kärkiteemaa ovat:

VASTUULLISUUS	TULEVAISUUS MUODOSTUU VALINNOISTA NYT
YHTEISTYÖTAIDOT	YHDESSÄ RAJAT YLITTÄEN
SAAVUTETTAVUUS	LÄHESTYTTÄVÄ ITÄMEREN PORTTI
RESURSSIVIISAUS	INNOVOIVAA EDELLÄKÄVIJYYTTÄ

Kuva 2. Kumppanuusstrategiakokonaisuuden kärkiteemat.

2.1.1 VASTUULLISUUS – TULEVAISUUS MUODOSTUU VALINNOISTA NYT

Varsinais-Suomen menestys rakentuu uudistuvalla elinkeinoelämälle, työlle ja hyvinvoinnille, jota luodaan vastuullisilla, kestävillä valinnoilla.

Tänään tekemämme päätökset ovat tärkeitä. Rakennamme tulevaisuuttamme aktiivisesti, ja myös epäonnistumiset voivat olla tie oikeiden ratkaisujen löytymiselle. Onkin tärkeää pysähtyä välillä tarkastelemaan tehtyjä päätöksiä ja niiden vaikutuksia kokonaisvaltaisesti sekä tarvittaessa muuttaa suuntaa rohkeasti. Mennyt kehitys on hyvä tiedostaa, mutta sen ei pidä kahlita ajattelua.

Muutoksia ei pelkästään ennakoida, vaan niihin vaikutetaan oma-aloitteisesti, ei pelotteen tai lopulta pakon edessä. Varsinais-Suomi ei tyydy katsomaan sivusta, vaan päätökset perustuvat kokonaisvaltaiseen tilannearviointiin, jossa otetaan huomioon tulevaisuuden todennäköiset kehityskulut. Yhteistyöstä muiden toimijoiden ja alueiden kanssa saadaan kilpailuetua.

Varsinais-Suomessa tekeminen ja yrittäminen ovat arvostettuja ja sisäistettyjä toimintatapoja. Valinta työn, yrittäjyyden ja puhtaan ympäristön hyväksi luo kasvavaa hyvinvointia pitkällä aikavälillä. Maakunnassa luodaan konkreettiset väylät työelämään ja yrittäjyyteen jo varhain. Kasvavan yrittäjyyden kautta alueen kilpailukyky vahvistuu, ja varhaisen työelämäintegroinnin kautta myös yhteiskunnallinen tasapaino vahvistuu.

Puhdas meri ja kaunis ympäristö ovat vetovoimaisia ja tuottavat hyvinvointia ihmisille eri tavoin. Ainutlaatuisuutta voidaan vaalia jokaisella päätöksellä ja ratkaisulla. Ympäristössä tapahtuvat muutokset vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin – jokaisella päätöksellä on merkitystä.

Alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittäminen on pitkäjänteistä ja edellyttää tehtyjen valintojen vaikutusten tunnistamista. Tehdyt suunnitteluratkaisut ja rakentamispäätökset vaikuttavat vuosikymmeniä, jopa vuosisatoja. Alueiden käyttöä, liikennejärjestelmää, tuotantorakenteita, käyttövoimaa, uusiutuvuutta ja kestävyyttä koskevat lähivuosien valinnat vaikuttavat kaikkeen toimintaan asukkaan arjesta liike-elämän kilpailukykyyn ja maakunnan vetovoimaan. Energia on merkittävä tulevaisuuden vastuullisuusvalinta. Yhtä vaikuttava päätös on energian säästäminen tai sen huomattavasti tehokkaampi käyttö.

2.1.2 YHTEISTYÖTAIDOT – YHDESSÄ RAJAT YLITTÄEN

Entistä vankemmalla yhdessä tekemisellä ja kumppanuudella saavutetaan uudenlaista innostusta ja tekemisen kulttuuria Varsinais-Suomessa.

Hyvä yhteistyö on muutettava aidoksi ja erinomaiseksi, uutta käynnistäväksi yhdessä tekemisen toiminnaksi. Tarkoituksena on muuttaa ja syventää yhdessä tekemisen kulttuuria, tarttua tekemiseen kokonaisvaltaisesti. Kun nähdään, miten yhteistyö synnyttää hedelmällisiä, kaikkia hyödyttäviä tuloksia, on helpompaa myös tarvittaessa luopua jostain itselle hetkellisesti suu-
rempaa hyötyä tuottavasta tavoitteesta. Kumppanuus on toimintatapa, joka hyödyttää kaikkia osapuolia.

Yhteistyökyky lisää osaamista. Uudenlaisten ennakkoluulottomien ja tarvelähtöisten tuoteyhdistelmien avulla luodaan edellytyksiä uusiutuvalle osaamiselle ja tuotteille tulevaisuudessa. Erilaisten osaamisrajojen ylitys mahdollistaa innovaatiot ja kehittyvät tuotteet sekä lisää alueellista tulonmuodostusta. Toiminnallisesti eheät yhteistyörakenteet luovat vetovoimaisuutta kaikille erikseen ja yhdessä. Korkeatasoinen lopputulos syntyy monialaisen osaamisen luovasta yhteensovittamisesta.

Maakunnassa vältetään jumiutumista olemassa oleviin rakenteisiin sekä mahdollistetaan kestävä kasvun muodostumista. Olennaista on vahvistaa elinvoimaisen luomisen perustaa. Jokaisella alueella on omat vahvuustekijänsä ja roolinsa osana kokonaisuutta. Näitä alueellisia ominaispiirteitä vahvistetaan uutta luovalla asukkaiden ja elinkeinoelämän näkemykset yhdistävällä innovatiivisella suunnittelulla. Rakenteellisista rajoista huolimatta (esim. kuntarajat) luodaan toimivia palveluja ja saavutetaan kilpailuetua.

Kansalaisyhteiskunnan aktiivisuus ja luovuus perustuu haluun tehdä asioita yhdessä. Tätä toimintaa edistetään muun muassa kokeiluilla ja uusilla toimintamalleilla.

2.1.3 SAAVUTETTAVUUS – LÄHESTYTTÄVÄ ITÄMEREN PORTTI

Varsinais-Suomessa on toimiva infrastruktuuri – kestävä yhdyskuntarakenne ja älykäs liikennejärjestelmä. Varsinais-Suomi on pohjoisen kasvuvyöhykkeen keskeinen toimija. Kansainvälistynyt maakunta on helposti lähestyttävä, ja se on hyvä paikka asua ja toimia.

Henkinen ja fyysinen saavutettavuus on Varsinais-Suomen elinehto ja voimavara, ja sen saavuttaminen vaatii paljon enemmän muutosvoimaa ja uskallusta kuin tämän hetkinen toimintatapa mahdollistaa. Tarvitaan lisää avoimuutta, innostusta/innostavuutta ja keskustelua.

Lisäämällä alueellisen kohtaamisen mahdollisuuksia yhteiskunnallisen ja elinkeinotoiminnan eri tasoilla mahdollistetaan kasvava lisäarvon muodostuminen. Toimijoiden joustava saavutettavuus lisää työn arvoa.

Tärkeänä osana lisäarvoa muodostavaa kohtaamista on koulutuspalvelujen riittävä saavutettavuus lähellä sekä asukasta että yritystä, mikä osaltaan varmistaa elinvoimaisten alueiden säilymisen ja kehittymisen.

Päätösten pitää muuttaa ja syventää yhdessä tekemisen kulttuuria ja tarttua kokonaisvaltaisesti mm. Saaristomeren tilaan sekä vetovoimaisen ympäristön luomiseen vaikuttaviin tekoihin. Ilman puhdasta Itämerta ja vetovoimaista ympäristöä sekä helposti lähestyttäväksi ja yhteistyökykyiseksi tunnistettua aluetta ei maakunta voi toimia keskeisenä kumppanina ja yhteistyöalustana.

Pohjoisesta kasvuvyöhykkeestä on luotava kansainvälisiäkin toimijoita houkutteleva vihreä ja älykäs vyöhyke, josta muodostuu yksi EU:n ja Venäjän välisistä merkittävimmistä yhteyksistä. Kasvuvyöhykkeen kaikkien potentiaalien kestävä hyödyntäminen edellyttää mm. Espoo–Lohja–Salo-oikoradan toteuttamista osana eurooppalaista TEN-T-ydinverkkoa.

2.1.4 RESURSSIVIISAUS – INNOVOIVAA EDELLÄKÄVIJYYTTÄ

Varsinais-Suomi on toimintatavoiltaan kokonaisvaltaisesti resurssiviisas ja hiilineutraali maakunta, jossa hyödynnetään kestävästi luonnon- ja kulttuuriympäristön, aluerakenteen sekä ihmisten ja organisaatioiden voimavaroja yhdessä tulevaisuuteen tähdäten. Varsinais-Suomessa avoin tieto on kaikkien toimijoiden ja asukkaiden käytössä ja hyödynnettävissä. Varsinais-Suomesta tulee kiertotalouden ja resurssiviisauden edelläkävijä sekä mallialue

Resurssiviisaus tulee nähdä moniulotteisena. Resurssiviisaus poikii kestävä kasvua ja hyvinvointia. Ennakoivien, innovatiivisten ja suvaitsevaisten sekä kansainvälistä osaamista hyödyntävien kasvuhakuisten ratkaisujen avulla edistetään elinkeinojen kasvua ja kehitystä. Riskinotokkyä tukee ilmapiiri, jossa siedetään ja hyväksytään myös epäonnistumisia.

Taloudellisten resurssien väheneminen haastaa etsimään ja huomaamaan meitä ympäröivän valtavan resurssipotentialin, joka koostuu erityisesti ihmisistä, osaamisesta ja olevista rakenteista. Resurssien kohdentaminen toimenpiteisiin, joiden tuloksia voidaan välittää edelleen muiden toimijoiden käyttöön, on tehokasta. Elinkaariajattelua vahvistetaan erityisesti vanhojen ympäristöjen ja rakennusten innovatiivisella uudella käytöllä.

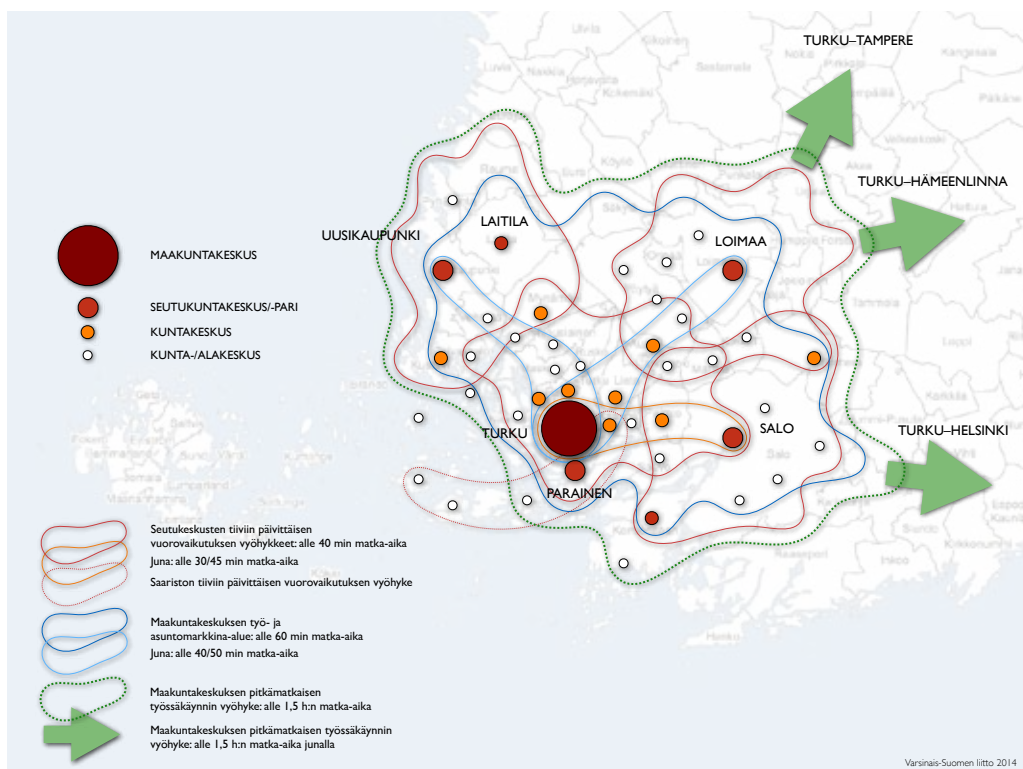
Tietoresurssin jakaminen auttaa välillisesti toimijoita eteenpäin omassa toiminnassaan ja edistää koko maakunnan hyvinvointia. Tiedon jakaminen ja toimiminen yhteisten voimavarojen hyväksi on tapa ajatella ja kykyä nähdä kaikille osapuolille toimintatavasta tuleva suuri hyöty.

2.2 VARSINAIS-SUOMEN TAVOITTEELLINEN ALUERAKENNE 2035+

Kestävän talouskasvun tavoite ja globaali kilpailu edellyttävät Varsinais-Suomelta monipuolista saavutettavuutta – niin kansainvälisissä yhteysverkostoissa, kansallisesti Suomen aluerakenteessa kuin paikallisesti yhdyskuntarakenteessakin. Fyysisen saavutettavuuden lisäksi alueen on oltava vetovoimainen ja helposti lähestyttävä.

Tukholma–Turku–Helsinki–Pietari-yhteys yhdistää Varsinais-Suomen pohjoismaiden pääkaupunkeihin sekä edelleen Keski-Euroopan ja Venäjän markkinoille. Kasvuvyöhykkeellä sijaitseva Turun kaupunkiseutu toimii porttina Skandinaviaan sekä läntiseen Eurooppaan. Sujuvat, ennakoitavat ja kestävin perustein rakentuvat kansalliset ja kansainväliset matka- ja kuljetusketjut palvelevat maakunnan eri osien alueellisiin vahvuuksiin nojautuvaa elinkeinoelämää. Alueen erityisominaisuudet huomioivat tietoliikenneyhteydet palvelevat luotettavasti maakunnan elinkeinoelämän tarpeita.

Varsinais-Suomen asema on tunnustettu osana pohjoista kasvuvyöhykettä, jonka haarat sitovat toimivien liikenneyhteyksien yhdistämät seutukunnat sekä Turun kaupunkiseudun osaksi Etelä-Suomen kaupunkiverkoston. Varsinais-Suomi kytkeytyy Suomen aluerakenteeseen erityisesti pääkaupunkiseudulle, Tampereelle ja Poriin suuntautuvien pääyhteyksikäytäviensä kautta. Näiden suuntien liikenteellinen palvelutaso on korkeatasoinen eri liikennemuodoilla ja mahdollistaa sujuvat työasiointimatkat, mutta tukee myös päivittäin pääkaupunkiseudulle pendelöivien tarpeita.

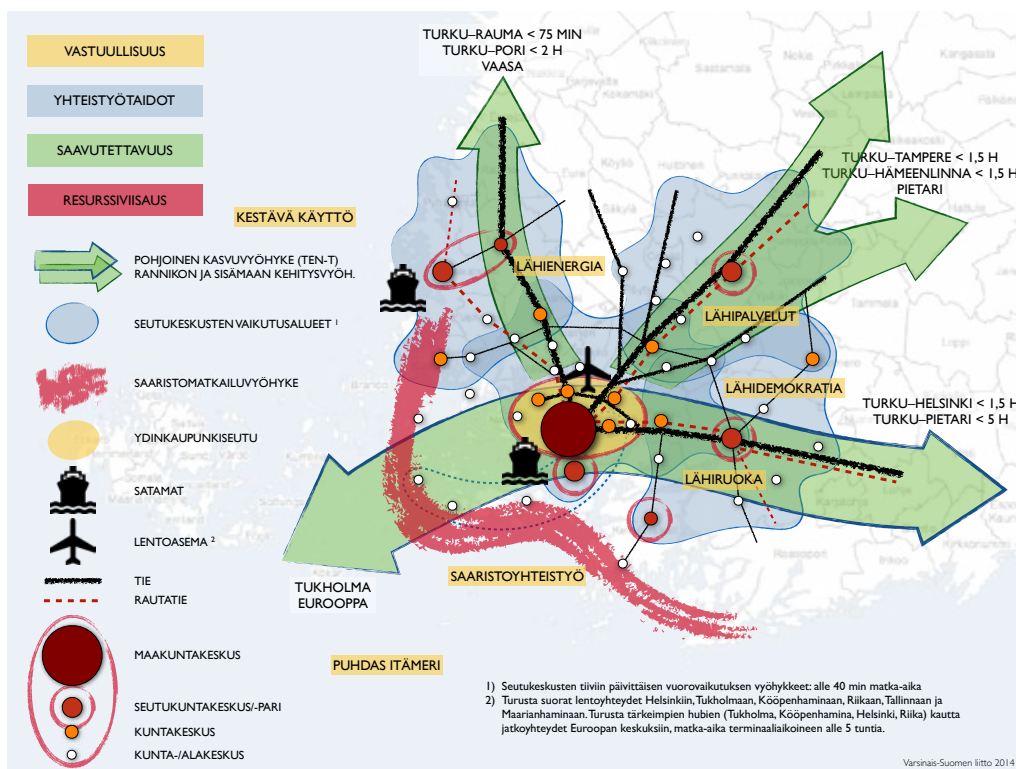

Kuva 3: Varsinais-Suomen vuorovaikutusvyöhykkeet. Varsinais-Suomen liikennestrategialuonnos 2014.

Varsinais-Suomen aluerakenteellinen kokonaisuus tukee aidosti tasapainoisen, monikeskuk-sisen ja vuorovaikutteisen aluerakenteen syntymistä. Taloudellisen toiminnan globalisaatio, osaavan työvoiman saatavuuden haasteet sekä työelämän muuttuvat tarpeet edistävät työmark-kina-alueiden laajentumista entisestään. Varsinais-Suomessa tämä tarkoittaa osin kaksitasoista rakennetta. Ensinnäkin Varsinais-Suomi muodostaa yhtenäisen työmarkkina-alueen, jossa asukkaiden arjen toimivuus, ympäristövaikutusten huomioon ottaminen sekä aluekehityksen näkökulma vaativat toimivien päivittäisten, kestäväällä tavalla tuotettujen työssäkäyntiyhte-yksien kehittämistä. Toisaalta Varsinais-Suomen vetovoimaiset elinympäristöt tukevat seutu-kuntien muodostamia, alueellisiin erityispiirteisiin, vahvuuksiin ja erikoistumiseen perustuvia päivittäisiä työssäkäyntialueita, joiden sisäiset yhteydet palvelevat asukkaiden ja elinkeinoelä-män toiminnallisia tarpeita sekä julkisten palveluiden saavutettavuutta.

Hyvän toimintaympäristön edistämiseksi on omaksuttu maankäyttöä, asumisen tarpeita, palvelutarjontaa, liikennejärjestelmää ja elinkeinoelämää yhdistävä suunnittelu- ja kehittämis-näkökulma. Eri toimijoiden yhteistyön tavoitteena on luoda edellytykset paitsi kestävälle kau-punkimaiselle yhdyskuntarakenteelle, myös turvata maaseutumaisen asumisen yhteisöllisyys. Kestävän kasvun näkökulmasta merkityksellistä on yhdyskuntarakenteen kehittäminen ole-massa olevia resursseja ja kestäviä kulkumuotoja hyödyntäen. Kumppanuusajattelulle rakentu-va suunnittelu tukee osaltaan myös yhteiskunnan sosio-ekonomisista haasteista selviytymistä.

Kuva 4: Maakuntasuunnitelman kärkiteemat Varsinais-Suomen aluerakenteesta 2035+.

VASTUULLISUUS

Vastuullisuus aluerakenteessa näkyy mm. valinnoissa, joilla sitoudutaan Turun kaupunkiseudun ydinalueen kehittämiseen yhteisen Turun kaupunkiseudun rakennemalli 2035 -työn mukaisesti. Vastuullisuus näkyy ympäristön vaalimisessa, vesien suojelussa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä kestäväällä tavalla. Lähienergian ja lähiruoan hyödyntäminen ovat vastuullisuutta. Alueiden käyttöä, liikennejärjestelmää, tuotantorakenteita, käyttövoimaa, uusiutuvuutta ja kestävyyttä koskevat lähivuosien valinnat vaikuttavat kaikkeen toimintaan asukkaan arjesta liike-elämän kilpailukykyyn ja maakunnan vetovoimaan. Energia on merkittävä tulevaisuuden vastuullisuusvalinta. Yhtä vaikuttava päätös on energian säästäminen ja sen huomattavasti tehokkaampi käyttö.

YHTEISTYÖTAIDOT

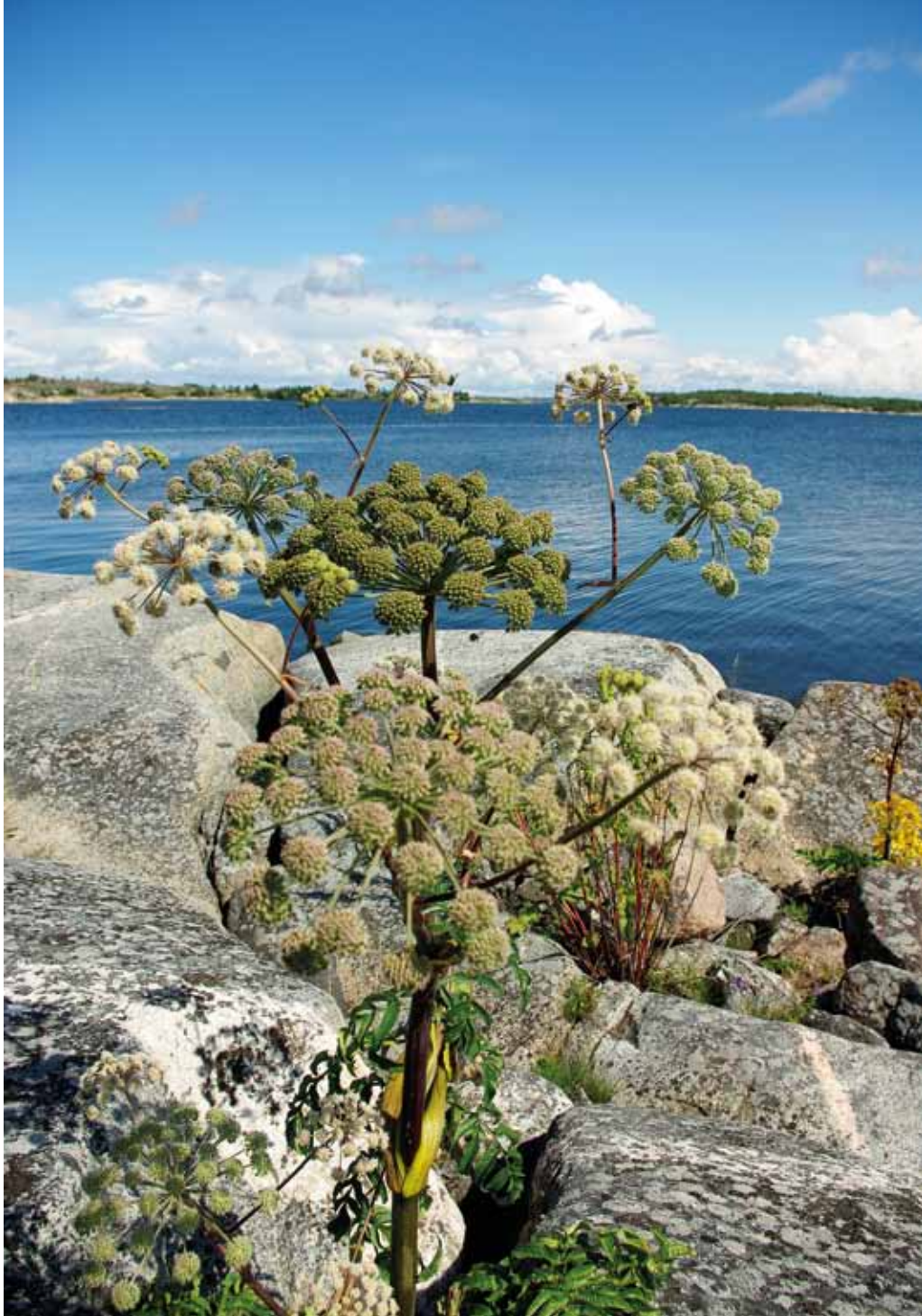
Varsinais-Suomen aluerakenne perustuu seutukeskusten päivittäisten vuorovaikutusten osin päällekkäisille vyöhykkeille. Monikeskuksinen alue- ja palvelurakenne edellyttää toimivia yhteistyösuhteita ja -käytäntöjä niin maakunnan sisällä kuin laajemmin osana keskisen Itämeren aluetta. Maakunnan vahvuus ja menestys perustuvat luonteiltaan erilaisten alueiden keskinäiseen tehtäväjakoon, yhteistyöhön ja terveeseen kilpailuun. Vetovoimaisen toimintaympäristön edellytyksenä on ennakkoluuloton, sektorirajat ylittävä suunnittelu.

SAAVUTETTAVUUS

Varsinais-Suomi on portti Eurooppaan kaikkien liikennemuotojen suorilla yhteyksillä. Pohjoinen kasvuvyöhyke, nopeat henkilö- ja tavaraliikenteen moottori- ja rautatieyhteydet Turun, Helsingin ja Pietarin välillä (ml. toteutettu Espoo–Lohja–Salo -oikorata) sekä yhteydet rannikon ja sisämaan suuntiin yhdessä vetovoimaisen ympäristön kanssa luovat elinkeinoelämälle ainutlaatuiset toimintaedellytykset. Maakunta muodostaa mm. paikallisjunaliikenteeseen tukeutuvan yhtenäisen työ- ja asuntomarkkina-alueen.

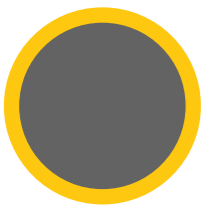
RESURSSIVIISAUS

Varsinais-Suomessa osataan kestäväällä tavalla hyödyntää maakunnan ainutlaatuinen luonto ja kulttuuriperintö. Tasapainoinen keskus- ja palveluverkko luo edellytykset koko maakunnan elinvoimaisuudelle. Maakuntakeskuksessa tehdyt kestävät valinnat edistävät koko maakunnan kehitystä. Olemassa olevien rakenteiden tehokas hyödyntäminen on resurssiviisautta.

KUMPPANUUSFOORUMI ON ALATI MUUTTUVA JA KEHITTYVÄ SEN PERUSTA OVAT IHMISET JA AVOIN TIETO

Malli kuvaa toimijoiden ja hankkeiden muodostamia kehittyviä verkostoja sekä maakuntastrategian ja ohjelman edistämistä teemoittain

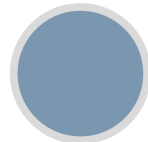

TEEMAKOKONAISUUDET

hahmottavat strategian toiminnallisia sisältöjä ja tavoitteita, joita toimenpiteillä toteutetaan.

KUMPPANUUSTIIMIT

muodostetaan koordinoijista ja yhteistyön kehittäjistä. Tiimit seuraavat teemakokonaisuuteen liittyvää toimintaa,ideoivat, kehittävät ja suunnittelevat kokonaisuuk-sien sisältöjä sekä välittävät tietoa oikeille tahoille. Kumppanuustiimit kokoavat yhteen kumppanuustoimijoita ja auttavat verkostojen muodostamisessa.

KUMPPANUUSTOIMIJAT - KASVOT

Kumppanuustoimijat ovat organisaatioita, yrityksiä, asukkaita, järjestöjä tai muita yhteistyöryhmiä sekä heidän hankkeitaan, jotka omalla esimerkillään antavat kasvat maakunnan menestymisen edistämiseksi.

KOORDINOIJAT

- VSL +yhteistyöryhmät
- ELY +yhteistyöryhmät
- TEKES +yhteistyöryhmät
- TSEK +yhteistyöryhmät
- Seutukunnat
- ...

YHTEISTYÖN KEHITTÄJÄT

- Valonia
- Turku Science Park
- Turun AMK
- Livia
- Novia
- ÅA
- TY
- TY Brahea
- TY Tulevaisuuden tutkimuskeskus
- UBC, Union of the Baltic Cities
- Centrum Balticum
- Team Finland
- Womento
- Lounaispaikka
- Maakuntamuseo
- Metsähallitus
- KELA
- Bryggmaninstituutti
- Turku Touring
- Kehittämiskeskukset
- ...

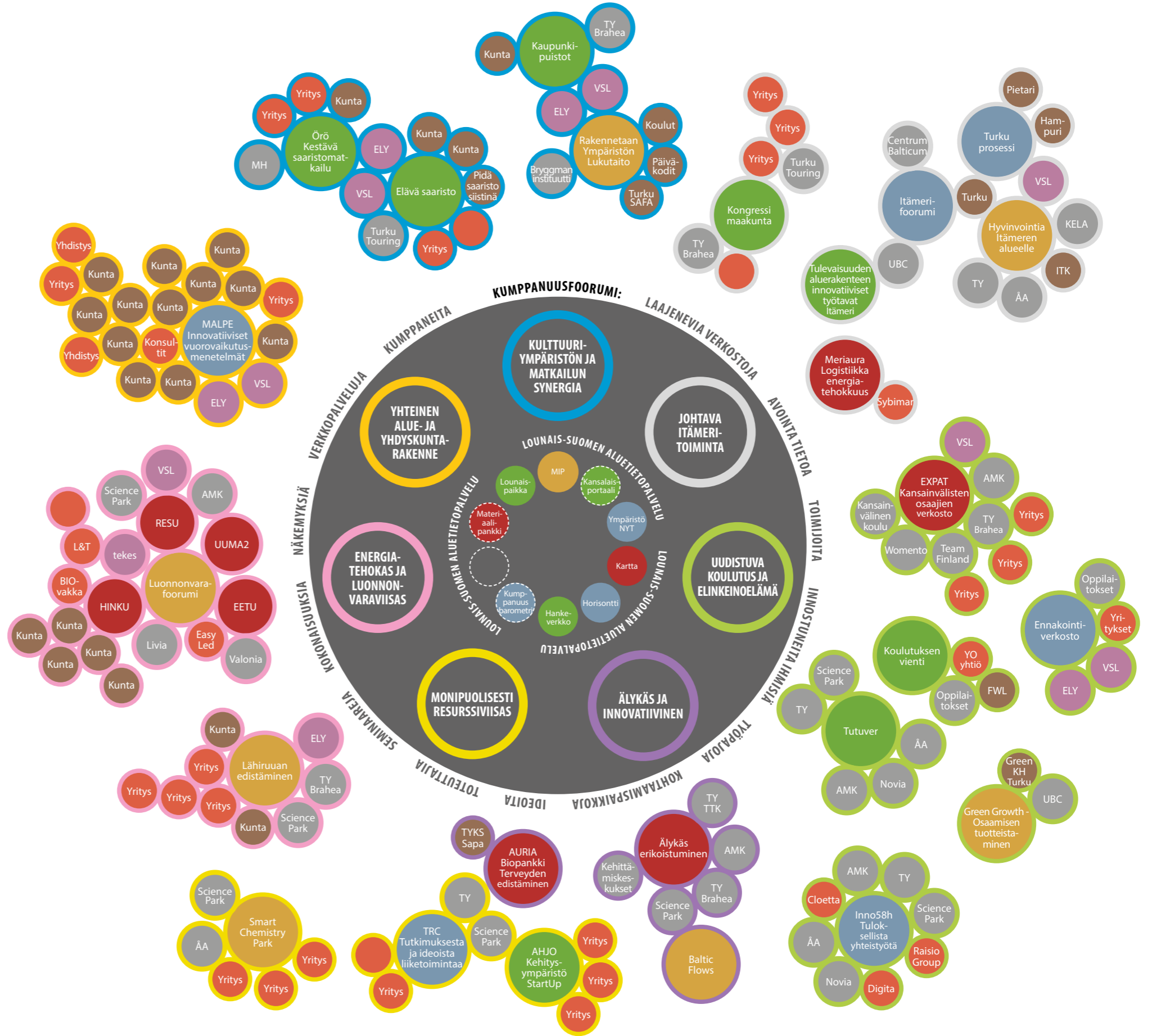
YHTEISÖTASON TOIMIJIAT

- Kunnat
- 3. sektori: järjestöt ja yhdistykset
- ...

YKSILÖTASON TOIMIJIAT

- Yritykset
- Yksityiset henkilöt
- ...

MAAKUNNAN TOIMIJIAT TOTEUTTAVAT MAAKUNTASTRATEGIAA LÖYDÄ OMA PAIKKASI JA TÄYDENNÄ VERKOSTOA	TULEVAISUUS MUODOSTUU VALINNOISTA NYT VASTUULLISUUS	YHDESSÄ RAJAT YLITTÄEN YHTEISTYÖTAIDOT	LÄHESTYTTÄVÄ ITÄMEREN PORTTI SAAVUTETTAVUUS	INNOVOIVAA EDELLÄKÄVIJYYTTÄ RESURSSIVIISUUS
--	--	---	--	--

Kuva 6: Esimerkkejä kumppanuusfoorumin mahdollistamista verkostoista ja toimijoista.

3. MAAKUNTAOHJELMA 2014–2017 – PAINOPISTEET JA TOIMENPITEET

Maakuntaohjelma toimii työkaluna mahdollisuuksien luomisessa. Ohjelman tehtävä ei ole esittää valmiita päätöksiä toimijoille – toimijat valitsevat itse suuntansa ja tapansa toimia. Toimintaympäristö tulee yhdessä rakentaa sellaiseksi, että yritykset kykenevät kasvuun johtaviin päätöksiin nopeasti ja tehokkaasti, koska uudet työpaikat syntyvät pääsääntöisesti pk-yrityksiin.

Maakuntaohjelman toteuttamista edistetään mm. hankerahoituksella. Toimijaryhmien ja kumppanuuden merkitys näkyy myös rahoitusta myönnettäessä. Etusijalla ovat hankkeet, joissa jo hakuvaiheessa pystytään osoittamaan yhdessä tekeminen ja useamman toimijan mukanaolo.

3.1 KUMPPANUUSFOORUMI – MAAKUNTAOHJELMAN PÄÄTOIMENPIDE

KUMPPANUUSFOORUMI – aluetietopalvelu, tiimiytymistä ja kohtaamisia

Varsinais-Suomi toimii avoimen tiedon ja toiminnan pohjalta. Kaikkien ääntä kuullaan ihmisten hyvinvoinnin ja maakunnan menestyksen parantamiseksi.

Ihmiset ja tieto ovat kumppanuusfoorumin perusta. Foorumi kokoaa yhteen avoimen tiedon sekä tekijät, joiden tavoite on saavuttaa yhdessä ja tietoa jakamalla enemmän. Tämä avaa rajattomat mahdollisuudet maakunnan kehittämiseen. Kumppanuusfoorumi toimii innovointialustana uusille toimintamuodoille ja yhteistyörakenteille.

Maakunnan liitto toimii sparraajana ja johtaa maakunnan kehittämistä. Maakunnan yhteistyöryhmä ja sen elimet ovat osa kumppanuusfoorumia.

Verkossa toimii aluetietopalvelu, joka sisältää keskeisen alueellisen tiedon. Palvelu antaa kaikille mahdollisuuden osallistua ja löytää kumppani jo toimivista verkostoista, järjestöistä ja innostuneista ihmisistä. Palvelu mahdollistaa tiedon esille tuomisen, helpoman välittämisen ja hyödyntämisen sekä luo uudenlaisen alueellisen yhteistyömallin.

Kumppanuusfoorumi

- sisältää työpajoja, verkkopalveluja, laajenevia verkostoja ja kehittämistiimejä, tietoa, toimijoita ja innostuneita ihmisiä.
- tarjoaa keinoja koota ja hallita sirpaloitunutta tietoa.
- tarjoaa kohtaamispaikan hankkeiden ideoijille, jotka etsivät kumppaneita ja toteuttajia.
- auttaa integroimaan maakunnan opiskelijoista muodostuvan suuren resurssin ja antaa mahdollisuuden siirtyä työelämään entistä joustavammin ja tehokkaammin.
- auttaa koordinoimaan, hahmottamaan kokonaisuuden ja luomaan näkemyksiä.

Kuva 7: Maakuntastrategian visiota toteuttamaan luodaan kumppanuusfoorumi, joka on strategian päätoimenpide.

Maakuntastrategian valmistelutyö on osoittanut, kuinka yhdessä tekeminen ja verkostoituminen samanaikaisesti useilla eri tahoilla nähdään ehtona menestymiselle. Alueen toimijoilla voi olla toisistaan tietämättä samaan tähtääviä innovatiivisia kehityshankkeita, joiden rahoitus- ja menestymismahdollisuudet moninkertaistuisivat, jos näkemykset ja osaaminen yhdistettäisiin. Julkiset toimijat voivat puolestaan täydentää ja tehostaa toimintaansa jakamalla osaamisresursseja keskenään. Kumppanuus ja kumppanuuksien mahdollistaminen ovat maakuntastrategian mukaan avain menestykseen ja hyvinvointiin. Uusien kumppanuuksien ja yhteistyöverkoston löytäminen edellyttää itsensä ja ideansa näkyväksi tekemistä. Kumppanuusfoorumi tarjoaa keinon tämän kokonaisuuden koordinoimiseen ja kohtaamisten mahdollistamiseen.

MAAKUNTASTRATEGIAA TOTEUTTAVAT INNOSTUNEET, ASIAANSA USKOVAT TOIMIJAT

Kumppanuusfoorumimalli (kuva 6) havainnollistaa, miten maakuntastrategiaa toteutetaan yhdessä eri sidosryhmien ja toimijoiden kanssa. Maakunnassa on runsaasti aktiivisia ja innostuneita toimijoita, jotka omilla tahoillaan jo toteuttavat maakuntastrategiaa. Nämä halutaan näkyviin! Kumppanuustoimijat ovat yrityksiä, asukkaita, järjestöjä tai muita ryhmiä ja heidän hankkeitaan, jotka omalla esimerkillään antavat kasvot maakunnan menestymisen edistämiseksi.

Strategian valmistelussa on kirkastunut teemoja ja toimintamalleja, joita tarvitaan hyvinvoinnin lisäämiseksi, mutta joita pitää vielä kehittää ja vahvistaa. Näiden kehittämistä tuetaan maakuntaohjelman toimenpiteillä sekä etsimällä toteuttamismahdollisuuksia esimerkiksi uusien tai jo olemassa olevien hankkeiden avulla.

Kumppanuusfoorumi ja sen yhtenä työmuotona toimivat kumppanuustapaamiset mahdollistavat tehokkaasti tarpeiden tunnistamisen, synnyttävät uusia kasvokumppanuusympäristöjä ja vahvistavat yhteistyöverkostoja.

Kumppanuusfoorumi muotoutuu toimijoiden ehdoilla. Maakunnan liitto voi toimia vahvana törmäyttäjänä ja kumppanuusmahdollisuuksien esiintuojana kumppanuusfoorumia kehittämällä. Liitto toimii luontevasti yhteistyötaholiimana laajojen sidosryhmäkontaktiensa avulla. Kumppanuusfoorumin avulla voidaan myös seurata ja mitata syntyvien uusien yhteistyöverkoston kehitymistä ja siten maakuntastrategian toteutumista. Seuranta tullaan toteuttamaan kumppanuusbarometri-työkalulla.

KUMPPANUUSFOORUMIN TOTEUTTAMINEN

Kumppanuusfoorumi on ajatus, malli, ideologia. Se on uusi näkökulma jo olemassa oleviin toimintamuotoihin ja maakunnalliseen yhteistyöhön. Kumppanuusfoorumilla paitsi tavoitellaan uusia, myös hyödynnetään ja kehitetään nykyisiä toimintatapoja. Näillä edistetään maakuntastrategian toteutumista. Kumppanuusfoorumin tärkein osa ovat maakunnan toimijat, joiden avulla kumppanuusfoorumi kehittyy. Maakuntaohjelmakautena 2014–2017 kumppanuusfoorumia kehitetään, sille luodaan jatkuvasti uutta sisältöä ja sen toteutumista seurataan kumppanuusbarometrillä. Kumppanuusfoorumi on alati muuttuva, mutta samalla kokonaisuutta jäsentävä.

Strategian toteuttaminen käynnistetään muodostamalla ensimmäiset, strategian sisällön mukaiset kumppanuusfoorumin eri temaattisia ulottuvuuksia yhteen kokoavat teemakokonaisuudet. Nämä auttavat hahmottamaan niitä toiminnallisia sisältöjä ja tavoitteita, joita toimenpiteillä toteutetaan. Niiden kautta on myös mahdollista havaita paremmin ratkaisua vaativia pullonkauloja, ongelmia ja haasteita sekä kehittää uusia toimintamalleja ja vuorovaikutustapoja. Teemakokonaisuuksien kautta myös saavutettavat hyödyt saadaan tehokkaasti esiin.

Kumppanuusfoorumin teemakokonaisuuksia koordinoimaan muodostetaan kumppanuustiimit, jotka koostuvat asiaansa uskovista ja innostuneista koordinoijista ja yhteistyön kehittäjistä (ks. kumppanuusfoorumimalli, kuva 6). Tiimien tehtävä on ideoida, seurata maakunnassa tapahtuvaa teemakokonaisuuteen liittyvää toimintaa, kehittää ja suunnitella toiminnan sisältöjä sekä välittää esille tulleita ideoita oikeille tahoille. Kumppanuustiimit kokoavat yhteen kumppanuustoimijoita ja auttavat heitä muodostamaan verkostoja.

ALUETIETOPALVELUN KEHITTÄMINEN JA TOIMINNAN ALOITTAMINEN

Aluetietopalvelu on lounais-suomalaisten toimijoiden jokapäiväinen työkalu tiedon tuottamiseen, jalostamiseen ja hakemiseen. Aluetietopalvelu antaa kodin alueen verkostoille ja tiedoille sekä markkinoiden alueen osaamista. Aluetietopalvelu sisältää eri verkostojen sisältösiivuja, työkaluja tiedon hallintaan ja visualisointiin (karttapalvelut, tilastotyökalut, kyselyt, hakutyökalut, rajapinnat) sekä mahdollisuuden avata tietoa kaikkien saataville.

Aluetietopalvelun kokonaisarkkitehtuuri toteutetaan ohjelmakauden aikana. Aluetietopalvelun yhteyteen voidaan rakentaa erilaisten verkostojen toimesta lisätyökaluja ja niiden tarvitsemia erillisiä palveluita. Mukana olevat verkostot huolehtivat näiden palveluiden kehittämisestä ja toteuttamisesta itsenäisesti, mutta noudattavat Aluetietopalvelun kokonaisarkkitehtuurityössä määriteltyjä vaatimuksia.

Kaikkien verkostojen tuottama tieto tallennetaan Aluetietopalvelun tietopankkiin, ja tieto on käytettävissä sen kautta avoimesti. Tiedon hallintaan liittyviä analysointi-, harmonisointi- ja toimitustyötä tehdään niin verkostojen sisällä kuin maakunnan liitonkin toimesta.

KUMPPANUUSFOORUMIN TEEMAKOKONAIUUDET

JOHTAVA ITÄMERI-TOIMINTA

Johtava Itämeri-toiminta on näkemystä ja vastuuta toimia aktiivisena yhteistyön käynnistäjänä ja vetäjänä. Se tarkoittaa, että oma toimintamme ja alueemme on näkyvänä esimerkkinä muille. Esimerkkialueena meidän pitää olla saavutettavissa myös henkisesti ja verkko-yhteisöjen kautta.

Varsinais-Suomi on jo nyt tärkeä seminaarien ja kongressien pitopaikka, ja tässä voimme vielä kehittyä ja lisätä toimintaa. Yliopistojen, korkeakoulujen ja muiden toimijoiden tulee tehdä yhteistyötä, jotta alueen erinomainen maine kongressimaakuntana säilyy. Emme kilpaile muun Suomen kanssa, vaan kansainvälisillä areenoilla myös Itämeren aluetta laajemmin.

Turku-prosessi on Itämeren piirissä toimiva tunnustettu kansainvälinen aloite, jonka rooli tulee yhä vaativammaksi muuttuvassa maailmassa. Prosessin merkitys on erityisesti toimia EU:n ja Venäjän välisenä keskustelufoorumina ja tuoda näiden näkemyksiä lähemmäs toisiaan.

UUDISTUVA KOULUTUS JA ELINKEINOELÄMÄ

Teemakokonaisuuden lähtökohtana on yritysten ja koulutuksen tuottajien tiiviin strategisen kumppanuuden toteuttaminen, jolla pyritään kansainvälisesti ja kansallisesti kilpailukykyisen osaamisen tuottamiseen. Tämä tapahtuu jatkamalla ja edelleen kehittämällä prosessia, jossa koulutuksen tuottajat, yritykset ja muut keskeiset toimijatahot toimivat tiiviinä yhteenliittyminä ja luovat otolliset olosuhteet sekä opiskelun työelämälähtöisyydelle että yritysten kasvulle ja kehittymiselle. Tavoitteellisen kumppanuuden vektoreina toimivat muun muassa julkisen sektorin ja keskeisten yritysten johtotason verkostot sekä kunnallinen päätöksentekokoneisto.

ÄLYKÄS JA INNOVATIIVINEN

Kumppanuusfoorumin toiminta-ajatus pitää sisällään älykkään erikoistumisen periaatteen. Varsinais-Suomi haluaa tehdä tästä toiminnasta arkipäiväämme. Innovatiivisuus tai älykäs erikoistumien ei välttämättä ole huipputiedettä tai nanoteknologiaa – vaikka voi toki olla sitäkin. Innovatiivisuus voi olla esimerkiksi uusi tehokkaampi tapa käsitellä tuhkaa tai prosessoida ravinteet irti jokivesistä uusiokäyttöön. Se voi tuottaa laadukkaita hoivapalveluja edullisesti tai viedä koulutustamme Brasiliaan. Tai se voi olla jotain aivan muuta, jotain, jota emme osaa vielä nähdä, vaikka ratkaisun osaset olisivat jo olemassa ja vain luova innovatiivinen yhdistäminen puuttuu.

Into ja ilo tehdä älykkäitä ratkaisuja löytyvät jo nyt aktiivisista tahoista, joita kumppanuusfoorumi täydentää uusilla innokkailla toimijoilla. Innovatiivisuuden ja älykkään erikoistumisen kannalta on tärkeää tuoda toimijat yhteen, ja rakentaa sitä kautta ennalta arvaamattomia kumppanuusyhdistelmiä. Perinteisten meri- ja bioklustereiden lisäksi uusia avauksia tulee tehdä esimerkiksi sensori-, havainnointi- ja ymmärrysteknologioihin, jossa alueen osaajilla on jo tunnistettua kilpailukykyä. Lisäksi voimme painottaa esimerkiksi tilannetietouden kehittämisen menetelmiin ja järjestelmiin tai sensoriverkoista syntyvän datan käsittelyyn ja analyysiin pilvipalveluissa.

MONIPUOLISESTI RESURSSIVIISAS

Resurssiviisaus on viisautta käyttää sekä uusiutuvia että uusiutumattomia luonnonvaroja tehokkaan kestävästi, mutta se on myös rakennuksia ja tiloja, aineettomia arvoja ja osaamista. Resurssiviisaus on polku parempiin palveluihin ja laadukkaaseen jokapäiväiseen elämiseen ja ympäristön turvaamiseen. Osa resurssiviisaudesta on mitattavaa, kiloja ja euroja, mutta osa on vasta pitkän ajan kuluessa konkretisoituvaa hyötyä. Esimerkiksi yhteiskunnan käytävissä olevat kalliot ja soravarat loppuvat varmasti Etelä-Suomesta, eivät ehkä vielä lähitulevaisuudessa, mutta on järkevää etsiä korvaavia keinoja jo nyt.

Monipuolisuus tuo näkökulman siitä, miten yhdessä tekemällä voimme löytää ratkaisuja ongelmiin. Resurssiviisautta on myös se, että antaa nuorten, maahanmuuttajien tai vaikka ikäihmisten ottaa vastuuta yhteiskuntamme rakentamisessa. Erittäin merkittäviä kumppanuustoimijoita tässä yhteydessä ovat kunnat ja kuntien monet osaajat. Kunta ostaa, toteuttaa, hankkii ja tekee. Jos kuntamme toimivat niin palvelujen, osaamisen kun materiaalin suhteen resurssiviisaasti, ei koko Varsinais-Suomella ole vaikeuksia tarjota asukkaille parasta elämisen laatua ja elinkeinoelämälle mahdollisuuksia kehittyä ja kasvaa.

ENERGIATEHOKAS JA LUONNONVARAVIISAS

Luonnonvaraviisaassa Varsinais-Suomessa luonnonvaroina nähdään niin neitseelliset, luonnosta uusiutuvina saatavat, käytössä olevat kuin kierrätykseen tulevat raaka-aineet. Eri raaka-ainevirtojen tunnistaminen on edellytys niiden kestäväälle, järkevälle ja taloudelliselle käytölle siten, että myös pienet määrät ja eri jakeiden yhdistäminen mahdollistaa luonnonvarojen kokonaisvaltaisen kestäväen käytön. Keskeinen haaste on varojen käytön ja tarpeen vähentäminen sekä prosessien ja toimintojen ohjaaminen siten, että lopputuotteen ominaisuudet joko vähentävät luonnonvarojen käyttöä tai edistävät niiden hyötykäyttöä kierrätyksen ja kiertotalouden raaka-aineina.

Energiatehokkaassa yhteiskunnassa energiaa ensisijaisesti säästetään niin rakenteellisin kuin teknisin ratkaisuin, mutta myös energiantuotanto on uusiutuvan energian lisääntyessä luonnonvarojen viisasta ja kestävästä käyttöä. Rakenteellisia ratkaisuja ovat energiatehokkuutta tukeva maankäytön suunnittelu siten, että arkielämän normaalit valinnat vähentävät jo itsessään energiankulutusta mm. liikkumisen ohjautumisen suhteen. Hajautettuun suuntaan siirtyvä energiantuotantomme tulee aiheuttamaan muutostarpeita myös eri polttoaineiden logistiikan ja keruun kehittämiseen, kuten myös energiansiirtoverkostojen suunnitteluun ja toteutukseen.

Energiatehokkaan ja luonnonvaraviisaan Varsinais-Suomen toteutus edellyttää laajaa yhteistyötä asukkaiden, yritysten, koulutuksen järjestäjien sekä eri viranomaisten ja kuntien osalta. Uutta yhteistyötä tulee kohdistaa erityisesti laajan kokonaisnäkömyksen saavuttamiseen ja kaikkien pientenkin hyötyvirtojen käyttöönottoon. Luonnonvaraviisa yhteiskunta tuottaa jakeita, joita voidaan käyttää hyödyksi energiantuotannossa. Energiatuotannon lopputuotteita voidaan puolestaan hyödyntää edelleen neitseellisten luonnonvarojen korvaajina. Näiden useiden virtojen täysimittainen hyödyntäminen tarjoaa yksilöille uutta innovatiivista tapaa toimia, korkeakouluille uutta tutkimustyötä, yrityksille uutta liiketoimintaa sekä viranomaisille ja kunnille uusia mahdollisuuksia toteuttaa kestävä yhteiskunta.

YHTEINEN ALUE- JA YHDYSKUNTARAKENNE

Suomessa alueilla ja maakunnilla on erityispiirteitä ja vahvuuksia, joiden huomioiminen valtakunnallisissa aluerakenteellisissa kehityspoluissa on tärkeää. Näitä kehittämällä mahdollistetaan parhaiten hyvinvoinnin tasainen jakautuminen sekä alueen monipuoliset kehitysmahdollisuudet. Onkin tärkeää, että vahvuudet tunnistetaan ja otetaan käyttöön. Tunnistamisprosessin tulisi toteutua alueiden sisällä aina kaupunkiseuduilta maaseudun kyltiin. Kokonaisuuden hahmottaminen ja pienienkin yksityiskohtien merkityksen ja vaikutusten ymmärtäminen yhdyskuntarakenteellisessa kokonaisuudessa edellyttää jatkuvaa keskustelua, yhdessä asioiden tarkastelua ja suunnittelua.

Varsinais-Suomen mieltäminen yhtenäiseksi työmarkkina-alueeksi nostaa esiin hyötyjä, joita hyvin saavutettava aluerakenne mahdollistaa ja joiden eteen työskentely on kaikkien etu. Varsinais-Suomella on sijaintinsa johdosta mahdollisuuksia kehittyä merkittäväksi Itämeren toimijaksi ja vahvistaa koko eteläisen Suomen merkitystä Itämeren markkina-alueella. Tässä onnistuminen edellyttää sekä fyysistä että henkistä saavutettavuutta ja toimivaa yhteistyöverkostoa.

Seudulliset ja alueelliset kysymykset arjen sujuvuudesta, elinkeinonharjoittajien menestymisestä sekä viihtyisien ja turvallisten toimintaympäristöjen muodostumisesta nousevat esiin maankäytön suunnittelussa. Tämän teemakokonaisuuden avulla edistetään kaikkien MALPE-näkökulmien (maankäyttö, asuminen, liikenne, palvelut ja elinkeinot) mukanaoloa suunnittelun alusta lähtien ja tavoitellaan eheän ja kestävä alue- ja yhdyskuntarakenteen kautta saavutettavaa yhteistä etua.

KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA MATKAILUN SYNERGIA

Varsinais-Suomi on kulttuuriympäristöltään erittäin rikas ja mielenkiintoinen maakunta. Arvokkaat maisema-alueet, niissä kiintopisteinä sijaitsevat vanhat kantatilat, edustavat kartanomiljööt ja ainutlaatuiset saaristolaisyhdyskunnat tarjoavat matkailijalle monia kulttuurisia virkistävyyden mahdollisuuksia. Maakunnassa on suuri määrä matkailuyrittäjiä, jotka tarjoavat korkeatasoista palvelua, mukaan lukien myös ns. outdoor-matkailupalvelut. Varsinais-Suomesta on myös maailmanlaajuisesti ainutlaatuinen saaristo, jonka nostaminen valtakunnalliselle tasolle matkailukohteena on koko maakunnan etu. Meillä on kuitenkin vielä paljon hyödyntämättömiä mahdollisuuksia.

Varsinais-Suomessa on runsaasti toimijoita, jotka tuottavat tietoa lähiympäristöstämme niin kuntalaisten kuin matkailijoidenkin käyttöön. Säätiöt, museot, yhdistykset ja matkailualan yrittäjät kehittävät toimintaansa kukin tahoillaan ja tuottavat hienoja palveluja ja tietoa Lounais-Suomen alueella. Haasteena on, että niin pienet kuin isommatkin matkailu- ja kulttuurialan toimijat tekevät samankaltaista sisällöntuottamista omilla tahoillaan ja pienillä resursseilla. Tämän vuoksi tuotettu tieto on hajallaan eikä tule selkeästi esille.

Teemakokonaisuuden avulla halutaan kerätä alueelliset toimijat yhteen ja keskustella mahdollisuuksista tehdä yhteistyötä ja säästää resursseja. Tärkeintä on saada näkyvyyttä toimijoille ja auttaa heitä muodostamaan entistä kiinnostavampia matkailukokonaisuuksia yhdessä ja erikseen. Teemakokonaisuuden tärkeä tehtävä on myös kehittää kerätyn tiedon ja matkailun avulla ympäristömme lukutaitoa ja samalla ympäristömme arvostusta.

3.2 MAAKUNTAOHJELMAN KÄRKITEEMOIHIN LIITTYVÄT TOIMENPITEET

3.2.1 VASTUULLISUUS – TULEVAISUUS MUODOSTUU VALINNOISTA NYT

TOIMENPITEET

TP V1. Luodaan toimintamalleja, joilla on mahdollista näyttää kuluttajavalintojen ja käyttäytymisen voima muuttaa elinympäristöämme, esimerkiksi vähentää ravinnekuormitusta vesistöihin ja sitä kautta parantaa ympäristömme vetovoimaa ja kansainvälistä näkyvyyttä.

Kumppanuustoimijat:

Järjestöt, koulutuksen järjestäjät, Valonia, ELY, V-S liitto...

TP V2. Luodaan lähitoimijaryhmiä, jotka välittävät hyviä käytäntöjä ja tietoa. Esimerkkeinä lähi-ideologiasta ovat lähiruoka, lähienergia, lähimatkailu sekä kylien ja kaupunginosien kehittäminen.

Kumppanuustoimijat:

Järjestöt, kunnat, TY Brahea, AMK, ELY, HINKU, Valonia...

TP V3. Lisätään innovatiivisuutta ja yhteisvastuullisuutta maankäytön suunnitteluun mahdollistamalla varhainen vuorovaikutus asukkaiden ja elinkeinoelämän näkökulmasta vetovoimaisen ympäristön rakentamiseksi.

Kumppanuustoimijat:

V-S liitto, kunnat, ELY, elinkeinoelämän järjestöt, asukkaat, maankäytön suunnittelijat...

TP V4. Otetaan nuoret ja opiskelijat paremmin mukaan maakunnan kehittämiseen ja päätöksentekoon.

Kumppanuustoimijat:

V-S liitto, kunnat, ELY, opiskelijajärjestöt, koulutuksenjärjestäjät...

TP V5. Kehitetään nuorten maakunnallinen työ- ja harjoittelumalli: kaikki kesäduunaa sovellettavaksi sekä perus- että toisella asteella hyödyntämällä mm. kummiyritys-toimintaa sekä jo olemassa olevia työharjoittelumalleja.

Kumppanuustoimijat:

Yritykset, koulutuksen järjestäjät, työelämän eri organisaatiot, Varsinais-Suomen TE-toimisto, ELY, välittävät palvelupisteet, ...

TP V6. Kehitetään opiskelijoiden työelämätaitoja sekä yrittäjäys- ja innovaatiovalmiuksia yhteistyössä niiden toimenpiteiden kanssa, jotka tähtäävät työn ja opiskelun tiiviimpään yhteyteen. Kehitetään nuorten ja muiden erityisryhmien uraohjausta.

Kumppanuustoimijat:

Koulutuksen järjestäjät, työelämän eri organisaatiot, yritykset, TE-toimisto...

TP V7. Kehitetään ympäristönlukutaitoa laajentamalla ympäristökasvatuksen sisältöä käsittämään oman elinpiirin rakennetun ympäristön merkitys osana maakunnan vetovoimaa.

Kumppanuustoimijat:
Koulutuksen järjestäjät, järjestöt, Turun museokeskus, Bryggman-instituutti,
TY-Brahea...

TP V8. Edistetään varsinaissuomalaisten hyöty- ja arkiliikuntaa sekä kestäviä liikennevalintoja.

Kumppanuustoimijat:
Kunnat, työnantajat, liikuntajärjestöt, koulut ja oppilaitokset, Valonia ...

PERUSTELUT TOIMENPITEILLE

Ympäristö ja siinä tapahtuvat muutokset ovat näkyviä ja vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin. Saaristomeren, maailmanlaajuisesti ainutlaatuisen saaristo- ja meriympäristön merkityksen ja sen mahdollisuuksien ymmärtäminen nykyistä paremmin on välttämätöntä. Luonnon- ja kulttuuriympäristöissä on vetovoimaa, jota lisätään pitämällä huolta niiden ainutlaatuisuudesta. Puhdas ympäristö, ilma, maaperä, pinta- ja pohjavesi ovat turvallisen ja viihtyisän asumisen ja elämisen perusta.

Lähi-imagon kasvattamisella vahvistetaan toimijoiden halua liittyä lähitoimijoiden ryhmään ja sisäistää lähi-ideologiaa. Lähellä puhtaasti tuotettu on elinvoimaisen maaseudun ja saariston tulevaisuus ja tuottaa hyvää koko maakunnalle. Varsinais-Suomi on Suomen ruoka-aitta. Tuotava ja kannattava lähiruoka tarkoittaa lähellä tuotetun lisäksi tiivistä yhteistyötä tuotanto- ja jakeluketjun toimijoiden kesken. Energia on teemana vaikeasti ennustettava, ja siihen liittyvät ratkaisut vaativat isoja investointeja. Toimialan globaalit tai EU-linjaukset eivät ole käsissämme, joten sekä joustavat että lähellä sijaitsevat energiaratkaisut tuovat strategista etumatkaa maakunnalle.

Kaavoitusprosesseissa tehdään valintoja halutuista tulevaisuudenkuvista sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä. Kaavoituksen tulee olla uutta luovaa, asukkaiden ja elinkeinoelämän näkemykset yhdistävää, innovatiivista suunnittelua. Avoimella ja osallistavalla prosessilla sitoutetaan eri toimijoita ja nopeutetaan kaavoitusta virallisten valitusten vähentyessä. Viranomaisyhteistyötä voidaan tehdä entistä sujuvammaksi maakunnan omilla toimilla.

Yhdyskuntarakenteemme leviää ja hajaantuu huolimatta siitä, että väestö keskittyy kaupunkiseuduille. Tällä on mm. monia yhdyskuntataloudellisia, kaupunkikuvallisia ja maisemallisia vaikutuksia. Koko maakunnan vetovoimaa kasvattaa hyvin yhdessä toimiva keskusverkko, jossa jokaisella keskuksella on vahva ja sille luonteva, ominainen rooli ja joiden väliset matkat ovat kohtuullisia. Tätä eheää ja kestävää alue- ja yhdyskuntarakennetta vahvistava kehitys edellyttää johdonmukaisia, yhteisiä tavoitteita edistäviä valintoja.

Varsinais-Suomi on koulutusmaakunta. Pelkästään Turussa on yli 32 000 opiskelijaa. Myös tämä ryhmä tulee saada paremmin mukaan maakunnalliseen päätöksentekoon ja maakunnan kehittämiseen. Elinkeinojen merkittävä rakennemuutosprosessi, globalisaatio sekä tulevaisuuden osaamistarpeiden muutokset asettavat osaamisen kehittämiseksi uusia vaatimuksia. Käytännössä monet ammatit muuttuvat merkittävästi tai ne jopa lakkaavat kokonaan. Maakunnan tulee vähenevienkin resurssien aikana kyetä investoimaan oppimisympäristöjen ja menetelmien sekä koulutuksen reagointinopeuden kehittämiseen sekä panostaa yrittäjyys- ja innovaatiovalmiuksien vahvistamiseen.

Osaaminen vahvistuu, kun koulutus tukeutuu läheiseen yhteistyöhön työelämän kanssa. Lähtökohtana ovat työelämän tiedolliset ja taidolliset tarpeet. Laadukkaalla, saavutettavalla ja elinikäisellä ohjauksella varmistetaan yksilön osaamisen ja potentiaalinsa oikea hyödyntäminen. On ensiarvoisen tärkeää, että nuorten yhteys ja siirtyminen työelämään varmistetaan eri ikäkausille sovellettavien työharjoittelumallien ja ohjauksen avulla. Mallit tulee kehittää läheisessä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa sen tarpeet huomioiden ottaen huomioon jo olemassa olevat toimintamallit. Erityisenä lisähaasteena ovat vastavalmistuneiden, maahanmuuttajien sekä heikommassa asemassa ja syrjäytymisvaarassa olevien työllistäminen ja työelämään kytkeytyminen. Tällöin oppilaitosten yksilöllähtöisen ohjaustoiminnan tärkeys ja kehittämistarpeet korostuvat. Tavoitteena on, että työelämän tarpeet ja yksilön osaamispotentiaali ovat tasapainossa keskenään. Varsinais-Suomen yrittäjyyskasvatusstrategian täysimääräinen jalkauttaminen ja toteutus kaikilla kouluasteilla tukee työelämäyhteistyön vahvistamista.

Maakunnan osaamisen tulee olla Suomen parasta, jotta alueen väestön hyvinvointi lisääntyy ja elinkeinot menestyvät. Paras osaaminen syntyy, kun maakunnan kouluttaja-, yritys- ja muut työelämän verkostot kehittävät yhdessä uusia oppimismenetelmiä ennakkoluulottomasti hyödyntämällä mm. uusia sähköisiä menetelmiä.

Suunnittelun ja myös suunnittelematta jättämisen lopputuloksena syntyy konkreettista, näkyvää ympäristöä. Ympäristössämme tapahtuvien muutosten hallinta edellyttää tiedostavampaa ymmärrystä siitä, mistä asioista ja arvoista ympäristömme rakentuu. Tämä on mahdollista, kun ympäristökasvatukseen lisätään luonnonympäristön taitojen rinnalle ympäristönlukutaito.

Vastuu terveistä elämäntavoista on ihmisillä itsellään. Samanaikaisesti työyhteisön tulee huolehtia tärkeimmän resurssinsa hyvinvoinnista huolehtimalla työtilojen terveellisyydestä ja kannustamalla terveyttä edistäviin valintoihin arkiliikunnan lisäämiseksi. Vastuulliseen liikennekäyttäytymiseen ja valintoihin vaikutetaan siten, että myös fyysinen rakennettu ympäristö mahdollistaa kävelyn ja pyöräilyn työ- ja vapaa-ajan matkoilla.

3.2.2 YHTEISTYÖTAIDOT – YHDESSÄ RAJAT YLITTÄEN

TOIMENPITEET:

TP Y1. Otetaan käyttöön eri toimialoilla uusia innostavia yhteistyö- ja vuorovaikutusmenetelmiä sekä kokeiluhankkeita, joiden avulla ylitetään maakunnan yleistä kehitystä rajoittavia omien sektoreiden edunvalvontarajoja.

Kumppanuustoimijat:
V-S liitto, kunnat, ELY, järjestöt, Valonia...

TP Y2. Toteutetaan osana aluetietopalvelua maakunnan kansalaisportaali, jota järjestöt ja asukkaat voivat käyttää sekä keskinäiseen viestintään että tiedon löytämiseen mm. kansalaisyhteiskunnan palveluista.

Kumppanuustoimijat:
V-S liitto, ELY, yliopistot, AMK, järjestöt, kunnat...

TP Y3. Kehitetään ennakointimenetelmiä osana aluetietopalvelua. Toteutetaan koulutusta enenevässä määrin yhdessä elinkeinoelämän kanssa mm. hyödyntämällä ennakkoluulottomia osaamisyhdistelmiä

Kumppanuustoimijat:
Koulutuksenjärjestäjät, elinkeinoelämän järjestöt, V-S liitto, ELY...

TP Y4. Varmistetaan elinikäisen oppimisen edellytyksiä ja aikuiskoulutuksen kilpailukykyisyys kehittämällä opiskelumenetelmiä ja -ympäristöjä mm. erilaisten pilottikokeilujen avulla.

Kumppanuustoimijat:
Koulutuksen järjestäjät, AVI, ELY...

TP Y5. Edistetään yrittäjyyttä, omistajanvaihdoksia ja kasvuyrittäjyyteen sekä innovaatiovalmiuksien kehittämiseen tähtäävää toimintaa ja työelämän laatua. Vahvistetaan yrittäjyyskasvatuksen roolia maakunnan oppilaitoksissa.

Kumppanuustoimijat:
ELY, elinkeinoelämä- ja yrittäjäjärjestöt, opiskelijajärjestöt, Turku Science Park, BOOST Turku, koulutuksen järjestäjät...

TP Y6. Luodaan toimiva maakunnallinen yrityspalveluorganisaatio monialaisen huippuosaamisen varmistamiseksi. Kehitetään ensiasteen neuvontaa seutukunnissa.

Kumppanuustoimijat:
Kunnat, Turku Science Park, seutukunnat, ELY, TE-toimisto, koulutuksen järjestäjät...

PERUSTELUT TOIMENPITEILLE

Tavoitteena on lisätä osallistavuutta, osallistumista, aktiivisuutta, avoimuutta sekä lisätä toimialarajat ylittävää yhteistyötä ja kehittää palvelukulttuuria ja hyvää johtamista. Varsinais-Suomen vahvuutena on monipuolinen elinkeinorakenne, jossa muutama toimiala on tosin noussut muita vahvemaksi. Tulevaisuuden painotuksissa ei ole syytä panostaa joihinkin yksittäisiin toimialoihin. Tällä vältetään ajattelun jumiutumista olemassa oleviin rakenteisiin sekä mahdollistetaan uuden kasvun muodostumista. Olennaista on vahvistaa perustaa uuden luomiselle. Toimialarajojen häivyttämisellä tavoitellaan myös uudenlaisen yhteistyön synnyttämistä. Aina ei välttämättä tarvita lisää rahallisia resursseja. Parhaat tulokset saavutetaan tekemällä asioita eri tavalla, eteenpäin katsovassa yhdessä tekemisen ilmapiirissä. Kumppanuus kumpuaa läpinäkyvyydestä, jäljitettävyydestä ja muuntautumiskyvystä. Kehittämällä edelleen toimialarajat ylittäviä osaamiskeskittyimiä (vrt. AHJO) luodaan suotuisat olosuhteet innovaatio- ja kasvuhakuiselle yritystoiminnalle. Haluttuna tulevaisuuskuvana on aktiivinen asukas ja osallistava julkishallinto. Tähän visioon liittyviä arvoja ovat muun muassa asukas- ja asiakaslähtöisyys, avoimuus, monikulttuurisuus, erilaisuuden hyväksyminen, saavutettavuus sekä yhteisöllisyys, yhteistyö ja kumppanuus. Näitä arvoja voidaan edistää muun muassa kansalaisportaalilla.

Maakunnallinen tavoitteellinen koulutustarve-ennakointi toteutuu yritysten ja koulutusorganisaatioiden pitkäjänteisenä strategisena kumppanuutena, joka perustuu toimijoiden avoimeen dialogiin. Tavoitteena on yhteinen näkemys sekä eri aikavälien (lyhyt, keskipitkä, pitkä) osaamis- ja koulutustarpeista että laajemmista kehitysnäkymistä. Valtakunnallisten koulutusresursien supistuessa on vaikutettava alueelliseen mutta ennen kaikkea valtakunnalliseen päätöksentekoon koulutuksen laadun ja määrän varmistamiseksi. Vaikuttaminen, päätöksenteko ja koulutussuunnittelu perustuvat ennakointitietoon.

Yrittäjyyspotentiaalia vahvistavien toimintamallien keskinäinen yhteistyö ja verkottaminen lisäävät yrittäjyys- ja myyntiosaamisen potentiaalia maakunnassa. Erilaisten yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta tukevien toimintamallien tai konseptien (harjoitusyrittäjyyspalvelut, yrityskylätoiminta jne.) taustalla olevien toimijoiden verkottaminen virtuaalisesti jakamaan parhaita käytänteitä vahvistaa alan osaamista. Toimintamallit kytkeytyvät opetukseen ja työharjoitteluun. Varsinais-Suomessa on huolehdittava osaavan työvoiman saannista. Tämä tapahtuu muun muassa täydennyskoulutuksen laaja-alaisella kehittämisellä sekä oppimisympäristöjen ja opetusmenetelmien kehittämisellä. Tässä yhteydessä huomioidaan myös yrittäjyyden yleisten edellytysten sekä yrittäjien hyvinvoinnin kehittäminen. Tavoitteena on myös tukea työelämän laatua ja henkilöstön hyvinvoinnin kehittämistä jatkuvan muutoksen määrittellessä toimintaympäristöä.

Vahvistamalla myös oppilaitosten roolia yrittäjyyspalveluiden kehittämisessä varmistetaan työelämän ja koulutuksen yhteyttä erityisesti aikuiskoulutuksen osalta. Vaativia mm. yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyviä yrityspalveluita tarjotaan maakuntatasolla. Ensivaiheen neuvontaan liittyviä palveluita tarjotaan ja kehitetään myös seutukunnissa.

Lähimmän viiden vuoden aikana Varsinais-Suomessa tapahtuu arviolta kuusi tuhatta yritysten omistajanvaihdosta. Onnistuneet omistajanvaihdokset varmistetaan aktiivisella neuvontatyöllä.

3.2.3 SAAVUTETTAVUUS – LÄHESTYTTÄVÄ ITÄMEREN PORTTI

TOIMENPITEET

TP S1. Luodaan saavutettavuuden ilmapiiri: tulevaisuuden kestävä ja älykäs alue- ja yhdyskuntarakenne edellyttää rajat ylittävää suunnittelu- ja kehittämissyhteistyötä. Edesautetaan sekä henkisten että fyysisten kohtaamispaikkojen luomista, joissa päättäjät, yrittäjät, opiskelijat, sidosryhmien edustajat ja muut toimijat voivat kohdata ja verkostoitua. Tehostetaan julkisten tilojen monikäyttöä.

Kumppanuustoimijat:

V-S liitto, ELY, kunnat, yritykset, koulutuksen järjestäjät, asukkaat, järjestöt, seurakunnat...

TP S2. Kehitetään Varsinais-Suomesta kansainvälisten yhteyksien ja toiminnan keskus Itämeren alueella. Hyödynnetään pohjoisen kasvuvyöhykkeen (Tukholma–Turku–Pietari) mahdollisuudet sekä edistetään rannikon ja sisämaan liikenneyhteyksiä. Varmistetaan Espoo–Salon oikoradan suunnittelun eteneminen.

Kumppanuustoimijat:

Turun seudun kehittämiskeskus, kunnat, V-S liitto, ELY, elinkeinoelämän järjestöt, ministeriöt, naapurimaakunnat...

TP S3. Kehitetään myyntiosaamista erityisesti potentiaalisilla vientialoilla.

Kumppanuustoimijat:

Koulutuksen järjestäjät, elinkeinoelämän järjestöt, ELY...

TP S4. Tuotteistetaan koulutusosaamista ja kehitetään yhteistä koulutusvientiä hyödyntäen maakunnallisia ja valtakunnallisia yhteenliittymiä.

Kumppanuustoimijat:

Yliopistot ja korkeakoulut, koulutuksen järjestäjät, elinkeinoelämän järjestöt, ELY, V-S liitto...

TP S5. Edistetään ammatillisen koulutuksen kehittämistä ja työelämälähtöisyyttä sekä opiskelujen joustavuutta ja modulointia esimerkiksi toteuttamalla avoin ammattiopisto.

Kumppanuustoimijat:

Koulutuksen järjestäjät, elinkeinoelämän järjestöt, ELY, kolmas sektori...

TP S6. Rakennetaan kestävää ja näkyvää vapaa-aikakonseptia, jossa elävä ja elinvoimainen saaristo, vetovoimaiset kansallispuistot sekä maakunnan rikas kulttuuriympäristö tarjoavat elämyksiä ympäri vuoden.

Kumppanuustoimijat:

Kunnat, elinkeinoelämän järjestöt, ELY, Turku Touring, V-S liitto, koulutuksen järjestäjät Metsähallitus, yhdistykset, matkailuyrittäjät ...

PERUSTELUT TOIMENPITEILLE

Tulevaisuuden globaaleihin ja nopeasti muuttuviin tilanteisiin sopeutuvan kestävä aluerakenteen eräs merkittävimmistä mittareista on ns. henkinen saavutettavuus. Nyt merkityksellisten, aluerakennetta kuvaavien fyysisten ominaisuuksien, kuten tieyhteyksien, rautateiden, lentokentän ja satamien kokonaisuuteen on tärkeää liittää myös tietoliikennemahdollisuuksien kehittäminen.

Liikkumisen ohjauksella pyritään vähentämään liikkumistarpeita. Ohjausmenetelmiin kuuluvat mm. älykkäiden ja kestävien liikenne- ja etäyhteyksien kehittäminen. Näillä toimilla voidaan lisätä maakunnallisten työssäkäyntialueiden keskinäistä verkottumista ja lisätä mahdollisuuksia luoda aidosti tasapainoista monikeskuksista aluerakennetta, jossa keskuksat ovat yhä tiiviimmässä vuorovaikutuksessa keskenään ja voivat luoda vaivattomia yhteyksiä myös ulospäin. Tulevaisuuden aluerakenne tarjoaa alustan monipuolisille uusille toimintatavoille ja edesauttaa kumppanuuksien löytämisessä.

Pohjoisen kasvuvyöhykkeen (Tukholma–Turku–Helsinki–Pietari) rakentaminen luo kasvumahdollisuuksia Varsinais-Suomen ja koko Etelä-Suomen elinkeinoelämälle. Tavoitteena on luoda kansainvälisiä toimijoita houkutteleva vihreä ja älykäs kasvuvyöhyke, josta muodostuu yksi EU:n ja Venäjän välisistä merkittävimmistä yhteyksistä.

Liikenneyhteyksien kehittämisen tavoite on maakunnan sisäisten ja maakunnan rajat ylittävien työmarkkinavyöhykkeiden toimivuuden parantaminen, asukkaiden arjen sujuvuuden varmistaminen kestäväillä liikkumismuodoilla sekä elinkeinoelämän tarpeisiin vastaaminen. TEN-T-ydinverkkoon kuuluvan Espoo–Salon ratayhteyden kehittämisellä pyritään nopeuttamaan yhteyttä pääkaupunkiseudulle sekä vahvistamaan Turku–Salon Lohjan–Helsingin työmarkkinavyöhykettä. Sisämaan yhteyksien kehittäminen vahvistaa Turusta Loimaan kautta Tampereelle ja Hämeenlinnaan ulottuvaa työmarkkinavyöhykettä sekä parantaa valtatie 9 liikenneturvallisuuksien tilannetta. Länsirannikon liikenneyhteyksien kehittäminen parantaa valtatie 8 liikenneturvallisuutta ja toimivuutta vastauksena Turun, Uudenkaupungin, Rauman ja Porin seutujen metalli- ja meriklusteriin tukeutuvan teknologiateollisuuden ja satamien työvoima- ja kuljetustarpeisiin.

Varsinais-Suomen satamat ja Turun lentoasema muodostavat valtakunnallisesti merkittävän rahtiliikenteen logistisen keskuksen. Alojen management-osaajien turvaaminen maakunnassa mahdollistaa vetovoiman ja kilpailukykyyn lisäämisen. Maakunnan sisällä positiiviset heijastusvaikutukset ulottuvat myös Turun kaupunkiseudun ulkopuolelle.

Maakunnan näkyvyyden edellytyksiä ovat innovatiivisuus, toiminnan laatu ja kiinnostavuus sekä nykyaikainen viestintä ja markkinointi. Myyntiosaamisen kehittäminen kaikilla toimialoilla, mutta erityisesti potentiaalisilla tulevilla ventialoilla, on elintärkeää maakunnan elinkeinojen kannalta. Myyntikoulutuksen sisällyttäminen poikkileikkaavasti opinto-ohjelmiin vahvistaa pitkällä aikavälillä maakunnan tuotteiden myyntiä ja tulonmuodostusta alueella. Samalla tuoteistetaan myös koulutusosaamista ja panostetaan alan vientiin soveltuvilla aloilla. Maakunnallinen osaamiskapasiteetti ja myynnin kehitys ovat tasapainossa keskenään.

Ammatillisen koulutuksen tason ja kilpailukyvyn varmistamiseksi lisätään koulutuksen joustavuutta sekä täydentävyyttä mm. mahdollistamalla avoimet ammatilliset opinnot. Tämä edellyttää mm. opetuspisteiden määrittelyä ja opetuksen soveltuvaa modulointia sekä olemassa olevien kokemusten hyödyntämistä.

Matkailun ja vapaa-ajantoimintojen (retkeily) merkitys tulee kasvamaan, ja varsinaissuomalaisten toimijoiden tulee olla mukana kehittämässä uusia toimintatapoja. Strategisena linjauksena tulee olla matkailuelinkeinojen ja -tuotteiden kehittäminen iskukuntoon ja niiden hyvä markkinointi. Saaristo ja merellisyys, rikas luonnon- ja kulttuuriympäristö sekä arvokkaat kulttuurimaisemat tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet tähän.

3.2.4 RESURSSIVIISAUS – INNOVOIVAA EDELLÄKÄVIJYYTTÄ

TOIMENPITEET:

TP R1. Tuetaan materiaali-, energia-, ravinne- ja resurssitehokkaita sekä vähähiilisiä ratkaisuja, ja luodaan edellytyksiä uusiin avauksiin ja olemassa olevien alojen vahvistumiseen.

Kumppanuustoimijat:

Seutukunnat, kunnat, Valonia, AMK, Turku Science Park, ELY, TY BRAHEA ...

TP R2. Hyödynnetään julkisen sektorin innovatiivisia hankintoja uusien liiketoimintojen kehittämiseksi ja varsinaissuomalaisen elinkeinoelämän edistämiseksi.

Kumppanuustoimijat:

Seutukunnat, kunnat, yrittäjäjärjestöt, TY BRAHEA, koulutuksen järjestäjät...

TP R3. Aktivoidaan maahanmuuttajien olemassa oleva tietotaito yhteiskunnan ja elinkeinoelämän käyttöön ja tuetaan maahanmuuttajien osaamisen kehittämistä .

Kumppanuustoimijat:

Yritykset, julkinen sektori, koulutuksen järjestäjät...

TP R4. Tuetaan avoimen tiedon käyttöä ja asiantuntijoiden välistä tiedon jakamista. Parannetaan suunnittelun laatua ja päätösten kokonaisvaltaista vaikutusten arviointia.

Kumppanuustoimijat:

Kunnat, V-S liitto, ELY, koulutuksen järjestäjät, asiantuntijajärjestöt, yliopistot ja korkeakoulut...

TP R5. Kehitetään Varsinais-Suomen vetovoimaa erityisesti vanhojen rakennusten ja ympäristöjen innovatiivisella uudella käytöllä.

Kumppanuustoimijat:

Kunnat, yritykset, V-S liitto, ELY, järjestöt...

PERUSTELUT TOIMENPITEILLE

Globaalien tuotantoketjujen muutos on hyvin todennäköinen, ja ympäristökysymykset pakkavat toimintatapojen muutokseen. Maakunnan tahtotilan, toimintakulttuurin ja päätösten tulee tukea materiaali- ja resurssitehokkaita ratkaisuja ja luoda edellytyksiä näiden elinkeinojen vahvistumiseen. Maakunnan profilia vahvana ympäristöteknologiaosaajana tulee vahvistaa parantamalla toimijoiden liiketaloudellisia kehitysmahdollisuuksia ja luomalla tehokkaita toimintaympäristöjä. Osaamispääoma kasvattaa myös alueen houkuttelevuutta kansainvälisiä investointipäätöksiä tehtäessä.

Luonnonvarojen loppuminen (hinta/kilpailukyky) haastaa meidät innovoimaan kierrätystä, materiaalitehokkuutta ja resurssien viisasta käyttöä, yhtenä esimerkkinä kokonaisvaltainen maanainessuunnittelu, ylijäämämaiden sijoittaminen, kuljetus ja kierrätys sekä materiaalipankkijärjestelmän kehittäminen. Kuntasektorin toimintaa tulee tukea kestävämmäksi ja hiilineutraaliksi. Kuntien tulee olla toiminnan katalysaattori, jolla vaikutetaan toimintakulttuurin muuttamiseen, erittäin hyvänä esimerkkinä on hiilineutraalien kuntien (HINKU) aktiivinen toiminta.

Biosektorin uusiutuvat luonnonvarat, muun muassa metsät, pellot, vedet ja vesiviljely ja myös niihin syntyvät uudet toimialat, ovat Varsinais-Suomelle erittäin tärkeitä. Meillä on alueena monipuolisin mahdollisuus kehittää niin ruoka-, energia- ja materiaaliratkaisuja ja tuotteita, joilla luomme hyvinvointia alueellemme, mutta myös arvoa jalostusketjuun, elinkeinoelämään ja vientiin. Bioalojen mahdollisuus tulee vahvasta korkeakoulujen ja innovaatioiden taustasta ja sen osaamisen tuotteistamisesta. Meillä on jo näyttöä esimerkiksi tutkimusosaamisesta vaikka levien mahdollisuuksista, käytännön yrityksiä vesiviljelyn suljetunkierroksen ratkaisusta ja teollisuuden symbiooseista.

Julkisten hankintojen taloudellinen merkitys on selvässä kasvussa. Miettimällä uudella tavalla julkisia hankintoja voidaan tarjota laadukkaampia palveluja sekä luoda uutta liiketoimintaa. Tarvitaan erityisesti kuntien, palvelujen käyttäjien ja palvelutuottajien yhteistyötä ja oivalluksia.

Kilpailuttamisaaminen on keskeisessä asemassa. Yksityisen sektorin on helpompi suosia paikallisia toimittajia. Made in Varsinais-Suomi -ajattelua suosimalla lisätään maakunnan omien pk-yritysten menestymismahdollisuuksia.

Kansainvälisen osaamisen vahvistaminen lisää maakunnan kilpailukykyä ja vaurautta sekä luo kykyä ennakoita taloudellisesti hyödynnettäviä globaaleja muutoksia. Kansainvälisyys ja suvaitsevaisuus eri opintokokonaisuuksien kiinteänä osana sekä kieliopintojen ja koulutusvaihdon muodossa vahvistaa kansainvälisen työelämän ja kulttuurien tuntemusta. Samalla, kun on tärkeää panostaa kaikkien maahanmuuttajaryhmien osaamisen hyödyntämiseen, tukemiseen ja kotoutumisen edistämiseen, tulee erityisenä painopisteenä olla korkeasti koulutetut maahanmuuttajat. Maakunnan kansainvälinen osaaminen vahvistuu erityisesti korkeakoulutettujen maahanmuuttajien sopeutumista edistämällä. Yritysten ja muiden toimijoiden kansainväliset hankkeet lisäävät hyvinvointia ja tulonmuodostusta maakunnassa.

Vetovoimaisen, toimivan ja kestäväällä tavalla eheän toimintaympäristön saavuttaminen edellyttää yhä tiiviimpää yhteistyötä maankäyttöä suunnittelevien, alueellisten toimijoiden ja kehittäjien kesken. Tiedon ja toiminnan avoimuutta – rajat rikkovaa suunnittelu- ja kehittämissyhteistyötä tarvitaan, jotta maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja elinkeinoelämän (MALPE) muodostama kokonaisuus saadaan tasapainoiseksi. Varsinais-Suomi on edelläkävijänä luomassa tulevaisuuden aluerakennemallia, jonka voi saavuttaa sekä fyysisesti että henkisesti kestäväällä tavalla.

Vanhat rakennukset ovat resurssi. Tilojen innovatiivinen ja joustava uusiokäyttö, monen käyttömuodon konseptit tuovat aivan uusia mahdollisuuksia ja lisäävät palvelujen saavutettavuutta ja luovat yhteistyöalustoja. Kulttuurivaikutteisen ympäristön säilyminen edellyttää hoitoa ja arvostavan toiminnan jatkumista. Tämä koskettaa niin rakennettuja ympäristöjä, viljeltyjä peltoja, jokilaaksoja kuin perinnemaisemia. Muutosta hallitaan paremmin ymmärrettäessä paikkaan sisältyvät arvot ja historiallinen jatkumo. Tämä edellyttää toimijoilta tietoa ja taitoa ja erityisesti tahtoa toimia muutostilanteissa vastuullisesti.

4. YHTEISTOIMINTA-ALUEEN HANKKEET JA OHJELMAN SEURANTA

4.1 VARSINAIS-SUOMEN JA SATAKUNNAN YHTEISET SUUNNITELMAT JA HANKKEET

Laissa alueiden kehittämisestä todetaan, että maakuntien yhteistoiminnan järjestämiseksi maa jaetaan maakuntien yhteistoiminta-alueisiin. Maakunnan liitto voi kuulua vain yhteen yhteistoiminta-alueeseen.

Varsinais-Suomi ja Satakunta ovat muodostaneet yhteistoiminta-alueen. Niiden keskeiset yhteiset hankkeet ovat:

- valtatie 8 Turku–Pori-yhteysvälihankkeen toisen vaiheen toteuttaminen
- meriklusterin ja sen alihankintaverkoston toimintaedellytysten parantaminen
- Saaristomeren ja Selkämeren tilan parantaminen sekä niihin liittyvien matkailukohteiden yhteinen kehittäminen
- paikkatietopalvelu Lounaispaikka

Varsinais-Suomen ja Satakunnan yhteistyötä tehdään myös lounaisrannikon kehittämisvyöhykkeellä Lounaisrannikkoyhteistyössä (LOURA). LOURA-yhteistyötä tehdään mm. meriosaamisessa, energiassa, matkailussa ja investoinnissa.

Maakuntien yhteishankkeita voidaan tämentää kerran kahdessa vuodessa laadittavassa maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmassa.

4.2 SEURANTA

Maakuntastrategian tavoitteiden toteutumisen keskeinen seurantaväline on kumppanuusbarometri. Kumppanuusbarometri on maakunnan keskeisten toimijoiden keskuudessa vuosittain tehtävä verkkokysely, joka toteutetaan osana aluetietopalvelua. Kumppanuusbarometrin kysymykset laaditaan maakuntastrategian arvokärkien ja tavoitteiden pohjalta, ja sen avulla pystytään tarkastelemaan tilastopohjaisia seurantaindikaattoreita täsmällisemmin maakuntaohjelman toimenpiteiden toteutumista. Kumppanuusbarometri toteutetaan ensimmäisen kerran syksyllä 2014, jolloin tehdään ohjelmakauden lähtötilanteen kartoitus.

Kumppanuusbarometrissa maakuntastrategian toteutumista tarkastellaan sekä numeerisilla että avoimilla tekstikysymyksillä. Jokaisessa barometrikyselyssä samankaltaisina toistettavien numeeristen kysymysten avulla pystytään seuraamaan maakuntaohjelman toteutumista ja maakunnan kehitystä ohjelmakauden aikana. Numeeriset kysymykset toteutetaan esimerkiksi väittäminä, joissa vastaaja arvioi kuinka samaa tai eri mieltä hän on kunkin väittämän kanssa. Väittämät järjestetään temaattisiksi kokonaisuuksiksi siten, että maakuntastrategian visiota ja kutakin toimenpidekokonaisuutta tarkastellaan erikseen.

Kumppanuusbarometrin vastaajien on mahdollista arvioida maakuntaohjelman toteutumista paitsi numeerisesti myös avoimien kysymysten avulla. Avoimissa kysymyksissä vastaajat voivat halutessaan esittää huomautuksia tai perustella tekemiään arvioita. Kumppanuusbarometriin sisällytettävien avoimien kysymysten avulla päästään myös tarkemmin käsiksi siihen, kuinka hyvin maakunnan eri toimijat ovat sisäistäneet maakuntastrategian tavoitteet ja kumppanuusajattelun periaatteet. Avoimet kysymykset voivat vaihdella kyselykierrosten välillä.

Kumppanuusbarometrin lisäksi maakuntastrategian tavoitteiden toteutumista seurataan ennalta määrättyjen seurantaindikaattorien avulla, jotka esitellään tarkemmin liitteessä 3.

OSA II – LÄHTÖKOHDAT

5. VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTA

5.1 SUOMEN ENSIMMÄINEN MAAKUNTA

Varsinais-Suomi on Suomen ensimmäinen maakunta ja samalla yksi Suomen yhdeksästä historiallisesta maakunnasta. Maakunnalla on edullinen asema Itämeren piirissä ja luonnonolot sekä ilmasto ovat Suomen edullisimmat. Maakunnan asutus ja viljelykulttuuri ovat edenneet aikoinaan jokivarsia myötäillen. Turusta tuli Varsinais-Suomen ja koko Suomen keskus jo varhaiskeskiajalla. Turusta lähtivät myös aikanaan ikivanhat tiet. Nykyiset valtatievaltiot valmistuivat pääosin 1960-luvulla. Turkuun saatiin vuonna 1935 Suomen ensimmäinen siviililentoasema. Varsinais-Suomi on myös satamien maakunta, jossa Turun, Naantalin ja Uudenkaupungin satamat ovat löytäneet oman roolinsa Suomen satamien joukossa. Yhteysalukset ja lossit ovat olleet tärkeällä sijalla kehitettäessä saariston liikenneyhteyksiä.

Maakunnan teollisuus on perustunut maahan ja mereen. Elintarviketeollisuudella on myös pitkät perinteet, ja elektroniikkateollisuuden juuret ovat 1920-luvulla. Viljelyolosuhteiden, ilmaston ja peltojen peruskunnon perusteella Varsinais-Suomen maatalous kuuluu maan parhaimmistoon ja kasvillisuus on monimuotoista. Maakunnan kehityksen edellytykset ovat monipuolinen elinkeinoelämä, osaaminen ja koulutus. 2010-luvulla tietoyhteiskunnan nousun myötä kehittyi uusia kasvualoja kuten tieto- ja kulttuuripalveluita, näiden lisäksi myös mm. bioalat ja matkailu lisäävät merkitystään. Kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa elintarviketeollisuus, laivanrakennus, lääketeollisuus ja konepajateollisuus tarvitsevat menestyäkseen uusia innovaatioita. Lisäksi Itämeri on erityisen tärkeällä sijalla uuden yhteistyön ja kasvun synnyttämisessä.

Varsinais-Suomen nykyinen alue vastaa suurin piirtein vanhaa historiallista maakuntaa. Varsinais-Suomi on ollut perinteisesti hyvin pienkuntavaltainen, mikä on selittänyt saaristaisuudella ja tiheällä maaseutuasutuksella. Kuntien lukumäärä on kuitenkin vähentynyt huomattavasti, viimeksi Paras-hankkeen myötä 53 kunnasta 28 kuntaan. Viime vuosina on sekä hallinnossa että palvelutuotannossa tapahtunut maakunnallistumista. Maakunnan eri alueet ovat sulautuneet tiiviimmin yhteen, kun niillä on mm. yhteinen poliisilaitos, tuomioistuin tai verotoimisto.

5.2 VARSINAIS-SUOMI TÄNÄÄN

Varsinais-Suomessa asuu 471 000 ihmistä eli lähes joka kymmenes Suomen asukkaista. Maakunnan asukasluvu on kasvanut tasaisesti viime vuosikymmeninä, keskimäärin noin 2000 uuden asukkaan vuosivauhdilla. Maakunnan asukkaista ruotsinkielisiä on hieman alle kuusi prosenttia ja muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä vähän yli viisi prosenttia. Muunkielisten osuus on kuitenkin kasvanut kiihtyvällä vauhdilla viime vuosina, ja suurin osa maakunnan väestönkasvusta selittyykin juuri maahanmuutolla. Kun ruotsinkielisten määrä on pysynyt suurin piirtein ennallaan, ohittaa vieraskielisten määrä ruotsinkielisten määrän oletettavasti vuonna 2014. Varsinais-Suomi onkin Uudenmaan jälkeen väestöltään Suomen monikulttuurisin maakunta.

Suurin osa Varsinais-Suomen asukkaista asuu taajamissa. Varsinais-Suomi on 85 % taajama-asteella Suomen kaupungistuneimpien maakuntien joukossa ja asukastiheydeltään Suomen toiseksi tiheimmin asuttu maakunta. Varsinais-Suomen väestö ikääntyy nopeasti. Viidennes maakunnan väestöstä on täyttänyt 65 vuotta, kun vastaava luku vuonna 1990 oli vain 15 prosenttia. Samanaikaisesti alle 15-vuotiaiden osuus on laskenut, joskaan ei yhtä nopeasti, 18 prosentista 16 prosenttiin. Varsinais-Suomen väestöllinen huoltosuhde, eli alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden määrä 100 työikäistä kohden on 55 eli hieman maan keskiarvoa korkeampi. Väestön ikääntyessä väestöllinen huoltosuhde heikkenee vähitellen.

Taloudellinen huoltosuhde eli työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien suhde työllisiin sen sijaan on Varsinais-Suomessa hieman koko maan tilannetta parempi. Taloudellinen huoltosuhde vaihtelee pääasiassa työllisyystilanteen ja siten taloudellisten suhdannevaihtelujen mukaan. Perinteisesti työllisyystilanne on Varsinais-Suomessa ollut kuitenkin valtakunnallisesti verrattuna hyvä: maakunnan työttömyysaste on ollut pääsääntöisesti valtakunnan keskiarvoa alempi ja työllisyysaste korkeampi. Vaikka viime vuosina työttömyysaste on noussut maan keskiarvon tuntumaan, oli se kuitenkin vuoden 2014 alussa Manner-Suomen maakunnista kuudenneksi alhaisin.

Varsinais-Suomen työllisyystilannetta on viime vuosina heikentänyt etenkin teollisuuden rakennemuutos, joka on koskenut esimerkiksi telakka- ja matkapuhelinteollisuutta. Teollisuuden osuus Varsinais-Suomen elinkeinorakenteessa onkin laskenut viime vuosina. Tästä huolimatta noin neljännes maakunnan työpaikoista on teollisuudessa, mikä on jonkin verran maan keskiarvoa korkeampi. Alkutuotannon osuus Varsinais-Suomen elinkeinoista on laskenut samaa vauhtia kuin muuallakin Suomessa ja oli 3,5 prosenttia vuonna 2011. Palvelujen osuus sen sijaan on noussut tasaisesti, ja sen osuus elinkeinorakenteessa ylitti 2010-luvun vaihteessa 70 prosentin rajan. Palvelusektorin työpaikoista lähes neljäsosa on terveys- ja sosiaalipalveluisia. Muita merkittäviä palvelualan työllistäjiä ovat kauppa, koulutus, hallinto ja logistiikka.

Varsinais-Suomen koulutustarjonta on laajaa ja monipuolista. Maakunnan alueella toimii kaksi yliopistoa, neljä ammattikorkeakoulua ja suuri määrä muita oppilaitoksia. Varsinais-Suomen korkeakouluissa olikin vuonna 2011 yli 32 000 opiskelijaa, mikä on väestöön suhteutettuna selvästi enemmän kuin Suomessa keskimäärin ja suurempi kuin esimerkiksi Uudellamaalla. Myös tutkimus- ja kehittämistoiminnassa Varsinais-Suomi on koko maan keskiarvoa edellä sekä euromääräisesti että henkilöstön määrällä mitattuna. Koulutustasolla mitattuna Varsinais-Suomi on maan parhaimpien maakuntien joukossa: 28 % koko väestöstä ja 41 % 30–34-vuotiaista on suorittanut korkeakoulututkinnon.

Varsinaissuomalaisten käytettävissä olevat ansiotulot ovat likimain valtakunnan keskitasoa, mutta pääomatulot ovat hieman keskiarvoa korkeammat. Tulotaso on kasvanut Varsinais-Suomessa tasaisesti samaan tahtiin kuin Suomessa keskimäärin. Myös tulojen jakautuminen vastaa Varsinais-Suomessa melko tarkkaan valtakunnan keskiarvoa. Maakunnittain tarkasteltuna tulonjako on Varsinais-Suomessa kuitenkin melko epätasainen, sillä epätasaisempi tulonjako on ainoastaan Uudellamaalla. Varsinais-Suomen bruttokansantuote asukasta kohden on pitkään ollut lähellä maan keskitasoa. Viime vuosien teollisuuden rakennemuutoksen myötä BKT:n kehitys on kuitenkin jäänyt jälkeen koko maan kehityksestä.

Varsinaissuomalaiset kokevat itsensä varsin terveiksi. Terveytensä enintään keskitasoiseksi kokevien osuus on valtakunnallisesti verrattuna matala. Miesten osalta vain Kanta-Hämeessä ja naisten osalta Etelä-Pohjanmaalla terveydentila koetaan paremmaksi kuin Varsinais-Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sairastavuusindeksillä mitattuna Varsinais-Suomi on kuitenkin hieman valtakunnan keskitason yläpuolella eli maakunnan asukkaat ovat olleet sairauden vuoksi hoidettavana hieman useammin kuin suomalaiset keskimäärin.

5.3 NÄKYMIÄ VÄESTÖ- JA TYÖLLISYYSKEHITYKSEEN

Varsinais-Suomen väestö on viime vuosikymmeninä kasvanut tasaisesti noin 2000 uuden asukkaan vuosivauhdilla. Selvä trendi väestönmuutoksessa on ollut kasvava muuttovoitto ulkomailta samalla, kun muuttovoitto muualta Suomesta on vähentynyt. Ei ole syytä olettaa, että tässä kehityksessä tapahtuisi merkittäviä muutoksia.

Väestöskenaariossa oletetaan muuttoliikkeen jatkuvan suurin piirtein nykyisellään sekä syntyvyyden ja kuolleisuuden noudattavan Tilastokeskuksen omavaraisennustetta, jolloin Varsinais-Suomen väestönkasvu jatkuu tulevina vuosina lähes nykyisellään. Tällöin Varsinais-Suomessa olisi vuonna 2025 497 000 asukasta ja vuonna 2035 517 000 asukasta eli noin 46 000 asukasta enemmän kuin nyt. Ennusteen mukaan vuonna 2035 jo noin 85 prosenttia väestökasvusta tulee maahanmuutosta.

Työllisyyskehityksen ennakointi etenkin pitkällä aikavälillä on merkittävästi vaikeampaa kuin väestökehityksen, sillä työpaikkojen määrään ja työllisyyteen vaikuttavat lukuisat eri tekijät. Tämän vuoksi työllisyystilanteen tulevasta kehityksestä on laadittu kolme toisiaan täydentävää skenaariota, joiden avulla työllisyys- ja työpaikkatavoitteita on mahdollista arvioida erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa.

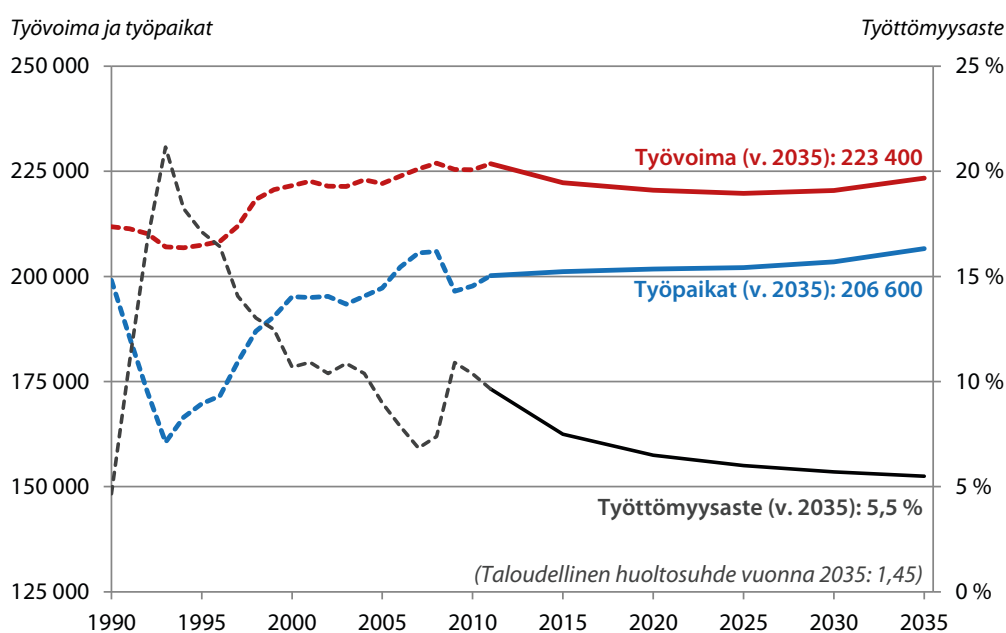
Tavoiteltava lähtökohta tulevalle työllisyyskehitykselle on työttömyysasteen laskeminen. Varsinais-Suomen työttömyysaste on ollut 1990-luvun laman jälkeen alimmillaan hieman alle kuusi prosenttia, jota voi myös pitää realistisena tavoitteena. **Ensimmäisen työllisyyskenaarion** lähtöoletuksena on, että työttömyysaste laskee vuoteen 2025 mennessä 6 prosenttiin ja 2035 mennessä 5,5 prosenttiin. Jos työvoimajakauma säilyy nykyisen kaltaisena, tarkoittaisi tämä edellä esitetyn väestöskenaarion huomioiden sitä, että vuoteen 2025 mennessä Varsinais-Suomessa pitäisi olla 202 000 työpaikkaa ja vuoteen 2035 mennessä 207 000 työpaikkaa eli noin 7 000 uutta työpaikkaa.

Skenaarion mukaan työpaikkojen ei siis tarvitse alkuvaiheessa juuri nousta, vaan työttömyysaste laskisi lähes nykyisellä työpaikkamäärällä. Tämä johtuu väestön vanhenemisesta eli siitä, että työvoimasta poistuu vuosittain useampia ihmisiä eläkkeelle kuin nuorten ikäluokista tulee tilalle. Vaikka tämä pienentää automaattisesti työttömyysastetta, kasvaa taloudellinen huoltosuhte kuitenkin samanaikaisesti. Kun nykyisin Varsinais-Suomessa on noin 1,3 ei-työllistä jokaista työssä olevaa kohden, kasvaisi tämä luku vuoteen 2035 mennessä 1,45:een. Tästä seuraisi merkittäviä kustannuksia yhteiskunnalle.

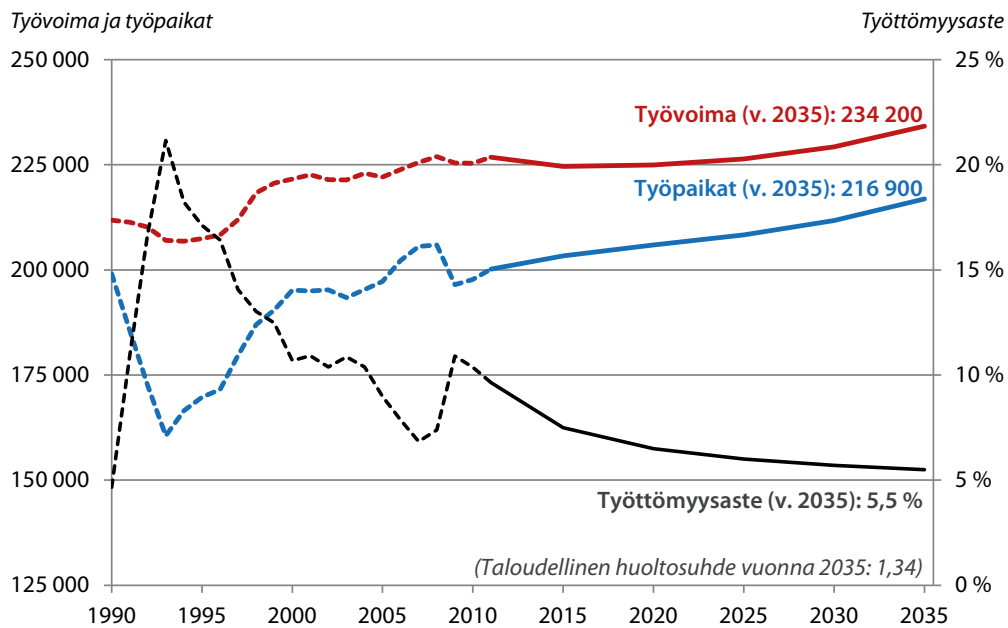
Toisen työllisyyskenaarion tavoitteena onkin taloudellisen huoltosuhteen pitäminen kohtuullisena. Keskeisenä keinona tämän tavoitteen saavuttamisessa on työvoimaan kuuluvien määrän pitäminen nykytasolla esimerkiksi eläkeikää nostamalla ja opiskeluaikoja lyhentämällä. Jos taloudellisen huoltosuhteen halutaan säilyvän suurin piirtein nykytasolla, edellyttää se työvoiman määrän pitämistä nykyisellään vuoteen 2025 saakka. Vuoteen 2035 mennessä työvoiman tulisi kasvaa noin 7000 henkilöllä 234 000:een. Työvoiman kasvu edellyttäisi 8 000 uutta työpaikkaa vuoteen 2025 mennessä ja 17 000 uutta työpaikkaa vuoteen 2035 mennessä, jotta työttömyysaste pysyisi skenaariossa 1 määritetyllä tasolla.

Lähes 20 000 uutta työpaikkaa on haastava tavoite, jonka toteutumiseen on syytä suhtautua varauksella. Varsinais-Suomesta suuntautuu kuitenkin huomattava työssäkäyntiliikenne Uudellemaalle, ja tämä kehitys on viime vuosina voimistunut. Onkin oletettavaa, että etätyön yleistyessä ja Salo–Lohja-oikoradan lyhentäessä matka-aikaa Helsinkiin tuntuvasti, työssäkäynti pääkaupunkiseudulla tulee lisääntymään nykyisestä.

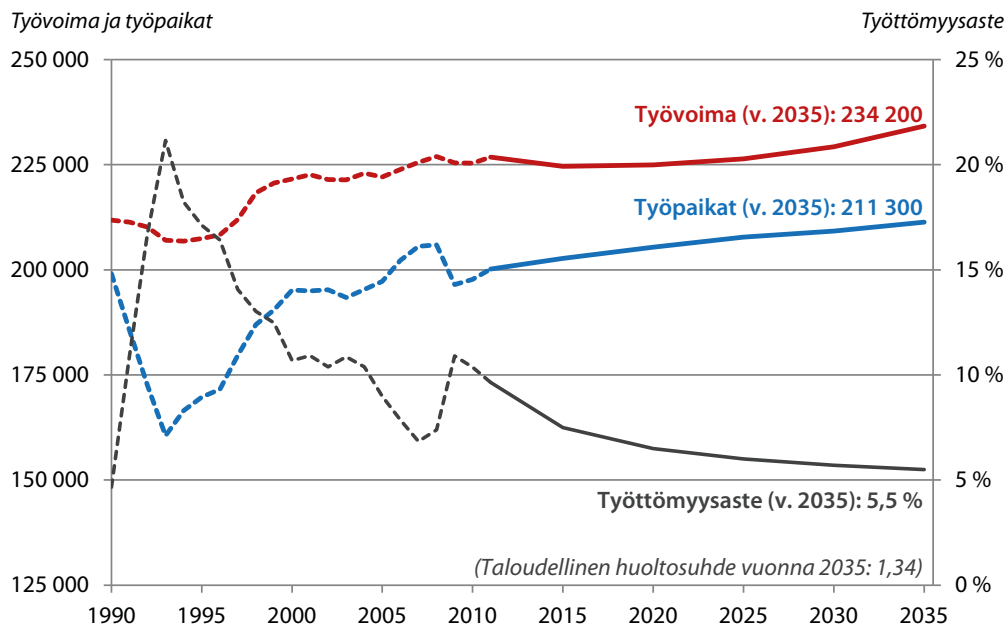
Kolmannessa työllisyyskenaariossa oletetaan, että edellisten skenaarioiden kehityskulkujen lisäksi työssäkäyntiliikenne Uudellemaalle tulee lisääntymään merkittävästi. Skenaarion lähtöoletuksena on, että maakunnan negatiivinen nettopendelöinti tulee yli kaksinkertaistumaan nykyisestä, jolloin Varsinais-Suomesta kävisi 10 000 ihmistä enemmän töissä muissa maakunnissa kuin mitä muiden maakuntien asukkaat työskentelevät Varsinais-Suomessa. Tämä vähentää suoraan tarvittavien työpaikkojen määrää siten, että vuonna 2035 uusien työpaikkojen tarve olisi enää noin 11 000.

Kuva 8: Skenaario 1, työttömyys laskee.

Kuva 9: Skenaario 2, työvoiman määrä kasvaa.

Kuva 10: Skenaario 3, pendelöinti pääkaupunkiseudulle kasvaa.

5.4 MAAKUNNAN ERI OSIEN ERITYISPIIRTEET

Varsinais-Suomen keskeisenä erityispiirteenä voidaan pitää maakunnan heterogeenisyyttä. Maakunnasta löytyy sekä Suomen suurimpiin lukeutuva Turun kaupunkiseutu että harvaan asuttua maaseutua, maakunnan pohjoisosissa lähes erämaata. Leimallista Varsinais-Suomelle on kuitenkin tiheä asutusrakenne, ja maakunnassa olikin vielä 1900-luvun puolivälissä yli 70 kuntaa. Nykyisin kuntien määrä on vähentynyt noin kolmannekseen. Tähän joukkoon mahtuu yhä sekä muutaman tuhannen asukkaan pikkukuntia että kuntaliitosten myötä kasvaneita suurkuntia.

Varsinais-Suomi on heterogeeninen myös luonnonoloiltaan. Maakunnan erityispiirteenä on erittäin rikkonainen, maailmankin luokassa ainutlaatuinen saaristo, joka jakautuu suurten saarten hallitsemaan sisäsaaristoon ja karuun kallioluotojen täplittämään ulkosaaristoon. Saaristomaisuus jatkuu myös mantereen puolella, jossa paikoin korkeatkin kallioiset mäet puhkovat savitasankoja. Kurjenrahkan kansallispuistosta löytyy puolestaan eteläisen Suomen oloissa suuria yhä koskemattomia suoalueita.

Maakunta kuuluu ilmastollisesti Suomen leudoimpaan alueeseen, minkä seurauksena suuri osa viljavista savitasangoista on aikojen kuluessa raivattu pelloiksi. Maanviljelyllä onkin perinteisesti ollut merkittävä rooli Varsinais-Suomen sisäosissa, kun taas saaristossa kalastus on ollut keskeinen elinkeino. Maanviljely on maakunnassa yhä elinvoimaista, joskin sen työllistävä vaikutus on vähentynyt merkittävästi koneellistumisen myötä.

Erityisesti maakunnan rannikkovyöhykkeellä teollisuus kasvoi merkittäväksi elinkeinoksi jo 1800-luvun lopulla ja on sitä yhä. Perinteisiä teollisuudenaloja on ollut muun muassa telakateollisuus, mutta nykyisin esimerkiksi lääketeollisuus kuuluu maakunnan menestyvimpiin elinkeinoihin. Kuten muuallakin Suomessa kauppa ja palvelut ovat kuitenkin maakunnan suurin työllistäjä. Maakunnan alueelliset erityispiirteet näkyvät myös palveluelinkeinoissa: siinä missä matkailupalvelut ovat merkittävässä asemassa saaristossa, keskittyy Turun seudulle suurin osa maakunnan liike-elämän erityispalveluista sekä kaikki korkeakoulut.

Varsinais-Suomi muodostuu viidestä seutukunnasta, joilla kaikilla on aluerakenteen kannalta varsin luontevat keskuksensa sekä omat erityispiirteensä. Salon, Turun ja Vakka-Suomen seutukunnat muodostavat maakunnan rannikkoalueen teollisen vyöhykkeen. Loimaan seutukunta on sen keskuskaupunkia lukuun ottamatta varsin maaseutuvaltainen. Myös Turunmaa on maaseutuvaltainen, mutta se poikkeaa selvästi muusta maakunnasta paitsi saariston osalta myös ruotsin kielen vahvan aseman kautta.

Loimaan seutukunta (37 000 asukasta) on maakunnan maatalousvaltaisinta aluetta, ja noin joka kahdeksas seudun työpaikoista onkin alkutuotannossa. Jalostus, erityisesti metalliteollisuus, kattaa noin kolmanneksen seutukunnan työpaikoista. Loimaan seudulle on ominaista pienten ja keskisuurten yritysten suuri osuus seudun yrityskannassa. Salon seutukunnan (64 000 asukasta) elinkeinorakenteessa jalostuksella on merkittävä asema, joskin sen merkitys on vähentynyt jonkin verran matkapuhelinteollisuuden rakennemuutoksen myötä. Salon seudun vahvuutena on kuitenkin sijainti Turun ja Helsingin välissä hyvien liikenneyhteyksien ja pohjoisen kehityskäytävän varrella.

Turun seutukunnassa (317 000 asukasta) asuu kaksi kolmasosaa ja pelkästään Turussa yli kolmasosa maakunnan väestöstä. Turku on maakuntakeskuksena koko maakunnan veturi. Seutukunnan elinkeinorakenne on monipuolinen. Seutukunnassa on vahvaa osaamis-pää-omaa, ja erilaiset palveluelinkeinot muodostavatkin yli kolme neljäsosaa seudun työpaikoista. Elinkeinoelämän kehittämisen näkökulmasta avainasemassa ovat alueen vahvat toimialat: meriklusteri ja bioala, erityisesti lääketieteellisyys. Turun seutu on myös Varsinais-Suomen liikenteellinen solmukohta, jossa valtatiet ja raideliikenne kohtaavat kansainvälisen lentoaseman ja maakunnan vilkkaimmat satamat.

Turunmaan (23 000 asukasta) elinkeinorakenne painottuu niin ikään palveluihin. Erityisesti matkailuala on kyennyt hyödyntämään ainutlaatuista saaristoympäristöä ja on viime vuosina kasvanut selvästi. Alueella on kuitenkin myös merkittävää teollista toimintaa, josta keskeisenä seutukuntakeskuksessa Paraisilla sijaitseva kalkkitehdas. Vakka-Suomessa (31 000 asukasta) jalostuksen osuus elinkeinorakenteessa on maakunnan korkein, mutta myös alkutuotanto on merkittävässä asemassa.

Vakka-Suomi poikkeaa muista Varsinais-Suomen seutukunnista siinä, että siellä seutukuntakeskuksen asema ei ole yhtä yksiselitteinen kuin muilla seuduilla, vaan Uusikaupunki muodostaa yhdessä Laitilan kanssa seudun merkittävimmät asutuskeskittymät.

5.5 SWOT

SWOT		SISÄISET TEKIJÄT	
KOMPASSI 2011-2014/2030		VAHUUDEET (V)	HEIKKOUEDET (H)
<p>++ TOTEUTUNUT POSIT. KEHITYS ++</p> <p>+ ALKU NÄKYVISSÄ / JOTAIN YRITETTY +</p> <p>- VÄIJY NURKAN TAKANA / EI OTETTA -</p> <p>-- TOTEUTUNUT NEGAT. KEHITYS --</p> <p>POISTUNUT UHKA</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Rikas historia, kulttuuriympäristö - Monipuolinen luonto ja edullinen ilmasto - Tuottava maaseutu ja ainutlaatuinen saaristo - Vahva koulutus- ja tutkimuskeskittymä - Monipuolinen elinkeinorakenne - Hyvä sijainti ja liikenteellinen saavutettavuus (meritse, lentäen, rautateitse, maanteitse) - Alueen kaksikielisyys 	<ul style="list-style-type: none"> - Vahvat kuntarajat ja yhteistyön vaikeus - Alueen heikko imago - Kärkiyritysten suhdanneherkkyyks - Julkisen liikenteen puutteellinen palvelutaso (rautatiet, joukkoliikenne) - Alueen työllisyysongelmat (mm. korkeasti koulutettujen työpaikkojen vähäisyys) - Palvelujen heikkeneminen - Yhdyskuntarakenteen osittainen hajanaisuus - Vesistöjen tila
ULKOISET TEKIJÄT	MAHDOLLISUUDET (M)	Ylivoimatekijät (V+M)	Heikkoudet vahvuusiksi (H+M)
	<ul style="list-style-type: none"> - Teknologinen kehitys - Liikkuvuuden lisääntyminen / monikulttuuristuminen - Tutkimuksen ja kehityksen kansainvälistyminen - EU:n toimintapolitiikka (ml. Itämeristrategia) - Lähialueiden taloudellinen kasvu - Logistiikan kehittäminen - Uudet vientimahdollisuudet (mm. osaaminen) 	<ul style="list-style-type: none"> - Alueen sijainnin hyödyntäminen Itämeren rannalla ja logistisen aseman vahvistaminen - Huippuosaamiseen ja koulutukseen panostaminen etenkin maakunnan vahvoilla osaamisalueilla - Kansainvälisen pk-yrittäjyyden lisääminen ja yhteistyöverkoston kehittäminen - Matkailun mahdollisuuksien hyödyntäminen erityisesti saaristossa - Panostaminen kulttuuriin ja luoviin aloihin - Ympäristön käyttäminen vetovoimatekijänä 	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteistyökulttuurin ja maakuntaidentein vahvistaminen - Maatalouden mahdollisuuksien hyödyntäminen (agribisnes) - Riskirahoituksen lisääminen ja innovaatioiden kaupallistaminen - Siirtolaisten kotouttaminen ja osaamisvoimavaran hyödyntäminen - Liikenneverkon vahvistaminen ja joukkoliikenteen uudet ratkaisut - Aktiivinen työllisyyspolitiikka
	UHAT (U)	Uhat hallintaan (V+U)	Katastrofialueet (H+U)
	<ul style="list-style-type: none"> - Markkinoiden kansainvälistyminen - Ilmastonmuutos ja ympäristön kuormittuminen - Julkisen talouden heikkeneminen ja kansainvälisen talouden epävarmuus - Kansainvälisen rikollisuuden lisääntyminen - Alueellinen keskittyminen - Väestön ikääntyminen - Vähäinen kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin 	<ul style="list-style-type: none"> - Osaamisen vahvistaminen kansainvälisillä markkinoilla - Uudet energiaratkaisut ja uusiutuviin energia-avarojen käytön lisääminen - Kasvuhakuisten yritysten tukeminen - Vesien suojelutoimenpiteiden tehostaminen - Ikääntyvien voimavarojen hyödyntäminen - Maakunnan osa-alueiden kehityksen turvaaminen - Uusien teknologioiden hyödyntäminen - Osallisuuden lisääminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Avaintoimialojen alasajo (esim. telakateollisuuden loppuminen) - Aikuttotannon toimintaedellytysten loppuminen ja maaseudun autioituminen - Julkisen hallinnon lamaantuminen taloudellisten voimavarojen puuttuessa - Väestön polarisoituminen ja radikalisoituminen - Ympäristön ylikuormittuminen - Huoltosuhteen jyrkkä heikkeneminen

Kuva 11: Edellisen maakuntastrategian SWOT-analyysin toteutuminen.

6. KANSAINVÄLISET, KANSALLISET OHJELMAT JA ALUEELLISET ERITYISOHJELMAT

6.1 EU-OHJELMAT

EU:n alue- ja rakennepolitiikalla sekä maaseutupolitiikalla täydennetään ja tuetaan kansallista aluekehittämistä. EU-ohjelmat ovat myös tärkeä väline maakuntastrategian toteutuksen rahoittamisessa. Suomen rakennerahastostrategia määrittelee ne tavoitteet ja painopisteet, joiden perusteella eri kehityshankkeille myönnetään rahoitusta. EU:n uudella ohjelmakaudella 2014–2020 alueellisten rakennerahasto-ohjelmien rahoitustaso tulee Varsinais-Suomessa vähenemään huomattavasti, noin 35 %. EU:n asettamien selkeiden linjauksien johdosta niukkenevaa rahoitusta on kuitenkin mahdollista jakaa tehokkaasti. Rakennerahoituksen väheneminen lisää kuitenkin myös tarvetta muiden rahoituslähteiden hyödyntämiseksi ulkoisen rahoituksen saamisessa. Myös kansallisesti rahoitettava maakunnan kehittämisraha on laskenut tuntuvasti viime vuosina ja hallituksen kevään 2014 kehysriihessä päätettiin maakunnan kehittämisrahan lakkauttamisesta kokonaan.

Rakennerahastojen tuki jaetaan kansallisen Eurooppa 2020 -strategian mukaisesti temaattisille tavoitteille. Pk-yritysten kilpailukyvyn parantamiseen on kohdistettu n. 40 % ja tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin tukemisen tavoitteeseen n. 53 % EAKR-rahoituksesta. Edellä mainittujen toimintatapojen sisällä vähintään 25 % varoista kohdennetaan vähähiiliseen talouteen. ESR:n rahoituksesta on kohdistettu 47 % työllisyyden edistämisen ja työvoiman liikkuvuuden tukemiseen, kolmannes koulutuksen, ammattitaidon ja elinikäisen oppimisen tukemiseen ja 20 % sosiaalinen osallisuuden ja köyhyyden torjunnan tavoitteeseen.

EU:n maaseutuohjelma on rakennettu Eurooppa 2020 -strategian mukaiseksi etsien älykästä, vihreää ja osallistavaa kasvua. Uuden maaseudun kehittämisohjelman tavoitteena on tukea laajasti maaseudun uudistumista ja tuottavuuden kasvua. Tuotteiden tulee sisältää yhä enemmän palvelua ja palvelutuotannon pitää laajentua myös maaseudulla. Ohjelmaluonnoksen mukaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 kokonaistaso julkisen rahoituksen osalta kasvaa hieman.

Alueellamme voidaan käyttää Central Baltic V A ja Baltic Sea V B Interreg-ohjelmien rahoitusta, joiden osalta määrärahat tulevat jonkin verran kasvamaan. Keskisen Itämeren Interreg-ohjelmalla tuetaan rajat ylittävää yhteistyötä erityisesti pk-yritysten kehittämiseen, luonnonvarojen tehokkaaseen käyttöön ja ympäristönsuojeluun, saavutettavuuteen sekä koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen liittyviä yhteistyötoimia. Itämeren alueen ohjelmalla puolestaan tavoitellaan tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja innovoinnin vahvistamista, ympäristön suojelemista ja luonnonvarojen käytön tehokkuuden parantamista sekä kestävästi liikenteen edistämistä.

EU:n erillisohjelmat eroavat rakennerahastotoimista siinä, että ne ovat koko unionin laajuisia ja edellyttävät aina jonkinasteista kansainvälistä yhteistyötä. EU:n suorat erillisohjelmat eli rahoitusohjelmat ovat yksi osa ulkoisen rahoituksen valikoimaa. Horisontti 2020 -ohjelma keskittyy huipputason tieteeseen, kilpailukykyiseen teollisuuteen ja parempaan yhteiskuntaan. Erasmus+ -ohjelman tavoitteena on mm. tukea nuoria hankkimaan itselleen enemmän ja parempia taitoja opiskelemalla ja työharjoittelemalla ulkomailla. COSME-ohjelmalla tuetaan mm. hankkeita, jotka parantavat EU:n yritysten kilpailukyvyn ja kestävyiden reunaehtoja, pk-yritysten rahoituksen saatavuutta sekä yritysten pääsyä markkinoille.

Luova Eurooppa -ohjelman tavoitteena on tukea Euroopan kulttuuri- ja luovia aloja. Kansalaisten Eurooppa -ohjelmalla pyritään edistämään aktiivista eurooppalaista kansalaisuutta. LIFE-ohjelmalla halutaan edistää uudenlaisia ympäristö- tai ilmastostrategioita tai toimintasuunnitelmia. Sosiaaliset muutokset ja innovaatiot -ohjelma tukee jäsenmaiden työllisyys- ja sosiaalisten uudistusten suunnittelua ja täytäntöönpanoa. Kansanterveysohjelmalla tuetaan EU:n terveysstrategian tavoitteita, joilla halutaan edistää terveydenhuoltoalan työllisyyttä, innovaatiota ja kestävyttä.

6.2 ÄLYKÄS ERIKOISTUMINEN

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt huomioimaan yhtenä elementtinä maakuntaohjelmien laadinnassa Euroopan komission ehdottaman älykkään erikoistumisen (smart specialisation) strategian. Se on myös yksi Suomen rakennerahasto-ohjelmille asetettu ennakkoehto ohjelmavarojen täysimääräiselle hyödyntämiselle. Älykäs erikoistuminen lisää EU:n rahoituksen lisäarvoa, vaikutusta ja näkyvyyttä. Sillä taataan taloudellinen kannattavuus aikoina, jolloin budjetit ovat tiukkoja ja julkisia varoja on niukasti. Jos rahoitusta levitetään liian ohuelti kaikkiin mahdollisiin kohteisiin, jää vaikuttavuus helposti vaatimattomaksi. Älykkään erikoistumisen strategiat voivat toimia myös välineenä, jolla pystytään vastaamaan tehokkaasti sosiaalisiin sekä ympäristöä, ilmastoa ja energiaa koskeviin haasteisiin kuten väestörakenteen muutokseen, luonnonvarojen käytön tehostamiseen, energiavarmuuteen ja ilmastonmuutoksen sopeutumiseen.

Älykkäässä erikoistumisessa keskitytään siihen, mikä antaa alueelle parhaan kilpailupotentiaalilin. Näin alue pystytään sijoittamaan tietyille maailmanlaajuisille markkinoille ja kansainvälisiin arvoketjuihin. Yksityisten investointien houkuttamisen ja kansainvälisten sijoittajien huomion herättämisen kannalta on tärkeää merkitä alueen asiantuntemus tietyille osaamisalueelle sekä tarjota vakaata ja yhdennettyä tukea tämän erikoistumisen vahvistamiseen. Älykäs erikoistuminen ei ole ylhäältä määrätty strategia, vaan yritykset, tutkimuslaitokset ja yliopistot tekevät yhteistyötä määrittääkseen jäsenvaltion tai alueen lupaavimmat erikoistumisalat sekä innovointia haittaavat heikkoudet. Tämän pohjalta kansalliset tai alueelliset viranomaiset laativat asiakirjan, jossa esitetään maalle tai alueelle ehdotettu strategia sekä erityisesti mm. rakennerahastoista suunnitellut julkiset ja yksityiset investoinnit tutkimukseen, teknologian kehittämiseen ja innovointiin. Tämän strategian ei tule perustua eikä sillä tule tähdätä ainoastaan alueelliseen tieteelliseen huippuosaamiseen, vaan sillä on myös tuettava käytäntöön perustuvaa innovointia sekä osaamisen ja innovoinnin omaksumista ja levittämistä.

Euroopan komissio on pyrkinyt luomaan älykkään erikoistumisen käsitteen tueksi ns. S3-alustan, jonka tavoitteena on auttaa alueita ja jäsenvaltioita kehittämään, toteuttamaan ja arvioimaan alueellisia älykkään erikoistumisen strategioita, jotka tarjoavat parhaan mahdollisen tavan vahvistaa kilpailukykyä. Älykkään erikoistumisen strategia tulee rakentaa vankkojen alueellisten vahvuuksien ja teknologioiden päälle. Tarkoitus on tukea tietopohjaisten työpaikkojen ja kasvun luomista johtavien tutkimus- ja innovointikeskusten lisäksi myös jälkeen jääneillä alueilla ja maaseutualueilla. Strategian tulisi pohjautua vahvaan yritysten, julkisen hallinnon ja tutkimuslaitosten ja yliopistojen väliseen kumppanuuteen sekä sisältää kartoituspotentiaalisista kumppaneista muilla alueilla ja välttää toisaalta mahdollisia päällekkäisyyksiä. Strategiaa täytyy toteuttaa yrittäjähengen löytämisen kautta eli ottamalla mukaan innovaation keskeiset sidosryhmät ja yritykset.

Älykäs erikoistuminen ei ole uusi asia ja esimerkiksi maakuntastrategian kumppanuusfoorumin toiminta-ajatus pitää sisällään älykkään erikoistumisen periaatteet. Sillä parannetaan ja päivitetään rakennerahastojen ohjelmoinnin olemassa olevia menetelmiä. Uutta on, että komissio ehdottaa tällaisten strategioiden asettamista ennakkoehdoksi Euroopan aluekehitysrahaston rahoituksen saamiselle. RIS3-strategioilla varmistetaan synergia Euroopan unionin politiikan ja rahoituksen välillä. Niillä täydennetään kansallisia ja alueellisia ohjelmia ja yksityisiä investointeja. Sillä vahvistetaan strategista ohjelmasuunnittelua ja tulossuuntatuneisuutta. RIS3-strategiat vaativat älykkäitä, strategisia valintoja sekä näyttöön perustuvaa päätöksentekoa. Painopisteiden määrittäminen perustuu strategisiin tietoihin alueen varoista, haasteista, kilpailueduista ja huippuosaamispotentiaalista.

6.3 KANSALLISET ERILLISOHJELMAT

6.3.1 SUURTEN KAUPUNKISEUTUJEN KASVUSOPIMUS

Hallitusohjelman aluekehittämisen linjauksia tarkennettiin valtioneuvoston päätöksessä valtakunnallisista alueiden kehittämistavoitteista vuosille 2011–2015. Tavoitepäätöksessä aluekehittämisen erityiskysymyksenä nostettiin esille metropolialueen ja suurten kaupunkiseutujen kehittäminen. Hallitusohjelman ja tavoitepäätöksen pohjalta valmisteltiin kaupunkipolitiikan toimenpideohjelma vuosille 2012–2015. TEM:n 26.6.2012 hyväksymässä toimenpideohjelmassa määriteltiin kaupunkipolitiikan keskeiset tehtävät ja toimenpiteet hallituskaudeksi. Sopimuksia valtion ja kaupunkien kesken päätettiin tehdä kolmesta kehittämisteemasta: 1) kasvu 2) maankäyttö ja liikenne (MAL) sekä 3) sosiaalinen eheys.

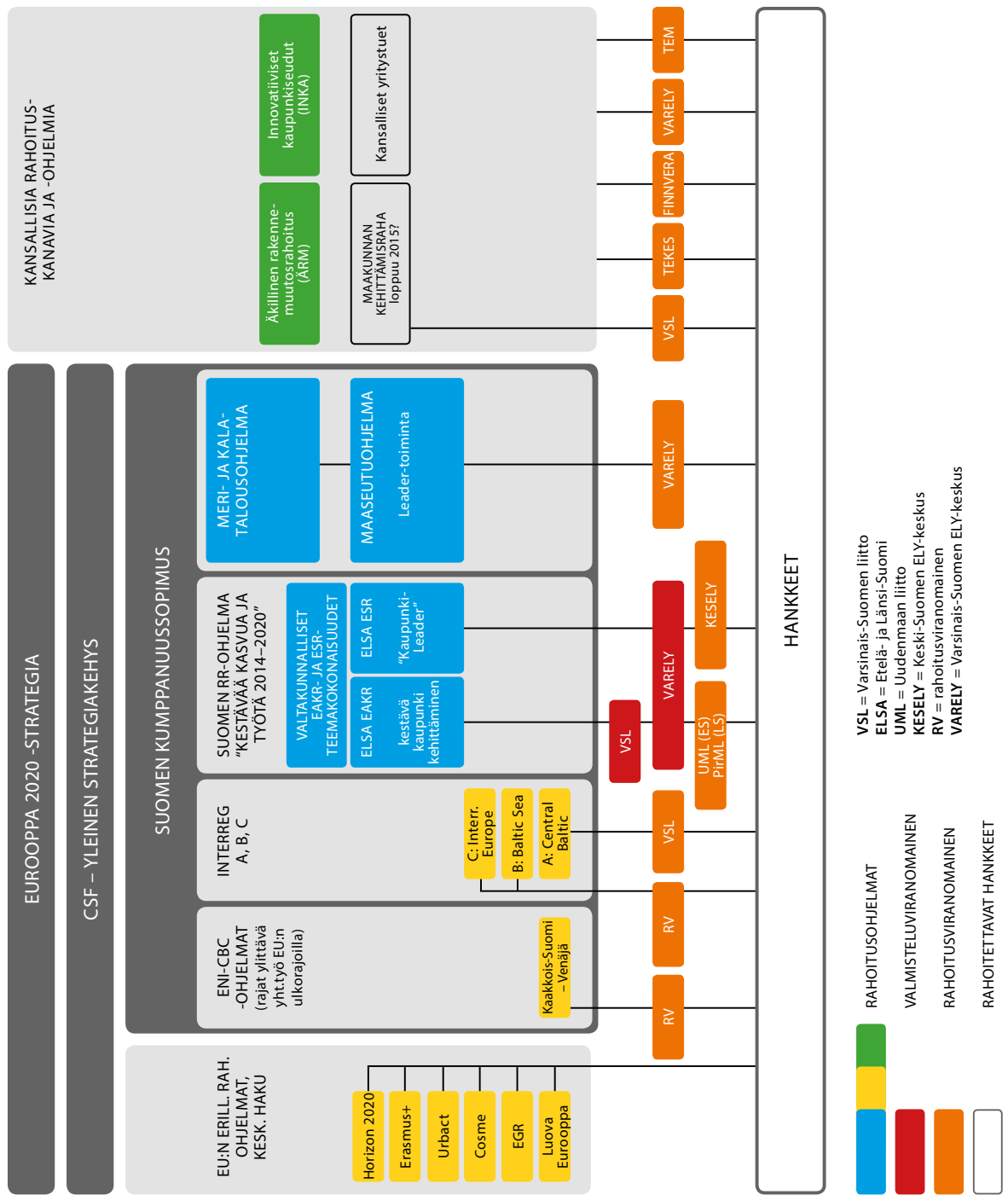
Kataisen hallitusohjelmassa painotettiin kaupunkivetoista kehittämistä ja sopimusperusteista kaupunkipolitiikkaa: Kaupunkiseudut toimivat vahvoina alueidensa vetureina, monipuolisina ja kansainvälisesti kilpailukykyisinä elinkeino-, innovaatio- ja osaamisympäristöinä sekä työsäkäyntialueina. Seudut tasapainottavat aluerakennetta ja toimivat maan sisäisessä työnjaossa omiin vahvuuksiinsa erikoistuneina alueina. Keskuskaupunkien roolia ja vaikuttavuutta oman alueensa kestäväälle hyvinvoinnille ja kilpailukyvyllä vahvistetaan.

Kasvusopimusmenettelyllä pyritään aikaansaamaan talouden ja elinkeinoelämän kasvua kaupunkiseuduilla. Kasvusopimuksilla vahvistetaan suurten kaupunkiseutujen kansainvälistä kilpailukykyä ja roolia alueidensa ja Suomen talouden vetureina. Sopimuksella edistetään elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä siten, että tavoitteina ovat merkittävät kasvuhypäykset, uudistuminen ja kansainvälistyminen kestäväällä tavalla. Tarkoitus on erityisesti strategisesti isojen kokonaisuuksien synnyttäminen kaupunkiseutujen ja valtion kumppanuudella. Kaupunkiseudut vastaavat itse omien tavoitteidensa ja painopisteidensä määrittelystä. Sopimiskausi on 2013–2015, mutta kaupungeilla on ollut mahdollisuus esittää strategisesti pitkäjänteisempiäkin suunnitelmia, sillä sekä INKA:n että EU-ohjelmien ohjelmakausi on 2014–2020.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä päätti 3.10.2013 valtion ja kaupunkien välisistä kasvusopimuskaupungeista. Valtio tekee kasvusopimukset 12 suurimman kaupunkiseudun kanssa, joiden joukkoon Turun kaupunkiseutu lukeutuu. Valitut kaupunkiseudut tuottavat 2/3 maan bruttokansantuotteesta.

Valtion ja Turun kaupunkiseudun välinen kasvusopimus 2013–2015 allekirjoitettiin joulukuussa 2013. Sopimusosapuolet edistävät seuraavien strategisten painopisteiden toteuttamista:

1. Rohkeasti kehittyvä Turun kaupunkiseutu Pohjoisen kasvuvyöhykkeellä
2. Korkeakoulu- ja opiskelukaupunki Turku – osaamisen ja luovuuden vahva liitto
3. Elinvoimaa kilpailukyvyllä ja hyvinvoinnilla – uuden kasvun lähteet.

Kuva 12: Rahoituksen kanavoituminen

6.3.2 INNOVATIIVISET KAUPUNGIT -OHJELMA

Innovatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelma 2014–2020 on keskeinen osa politiikkatoimia, joilla jatkossa vahvistetaan alueellisia innovaatiokeskittymiä. Keskittymäpolitiikan kokonaisuus muodostuu kolmesta toisiaan täydentävästä osasta: INKA-ohjelmasta, suurimpia innovaatiokeskittymiä koskevasta valtion ja kaupunkiseutujen neuvottelumenettelystä ja kasvusopimuksesta. INKA-ohjelman tavoitteena on tukea innovaatiopolitiikan kansallisten ja aluelähtöisten toimien synergiaa kansainvälisesti vetovoimaisten innovaatiokeskittymien luomiseksi. Kansalliset ja alueelliset voimavarat ja toimenpiteet yhdistävänä ja paikallislähtöisinä toimina uusi ohjelma täydentää muita keskeisiä innovaatiopolitiikan erityisiä instrumentteja kuten Tekes-ohjelmia ja strategisen huippuosaamisen keskittymiä (SHOKit). Innovaatiokeskittymien vahvistamiseen voidaan käyttää myös tulevan rakennerahastokauden varoja. Ohjelma tukee kaupunkiseutujen erikoistumista vahvuuksiinsa ja kansainvälisesti merkittävän osaamisen kasaantumista kannustamalla keskittymiä strategisten painopistevalintojen tekemiseen ja laaja-pohjaiseen julkisen sektorin ja elinkeinoelämän väliseen yhteistyöhön.

Toiminta-ajatuksena on synnyttää osaamislähtöistä liiketoimintaa luoden ja hyödyntäen uudentyyppisiä kehitysympäristöjä valtion, yritysten ja kaupunkiseutujen yhteistyönä. Uudella liiketoiminnalla tarkoitetaan uusien yritysten syntymistä tai nykyisten yritysten liiketoiminnan merkittävää uudistumista. Ohjelmalla pyritään toteuttamaan isoja pilotti- ja kehittämishankkeita sekä rakentamaan paikallisilla toimilla entistä parempia toimintaedellytyksiä innovaatiotoimijoiden ankkuroitumiselle suomalaisiin keskittymiin. Osaamislähtöistä uutta liiketoimintaa halutaan edistettävän ajanmukaisilla kehitysympäristöillä, edelläkävijämarkkinoilla sekä tehokkaalla kansallisella ja kansainvälisellä verkottumisella. Tavoitteena on aikaansaada kokonaan uudenlaisia avauksia paikallisten innovaatiokeskittymien vahvistamiseksi. Investoinnit merkittäviin kehitysympäristöihin lisäävät innovaatiokeskittymien kansainvälistä vetovoimaisuutta. Kehitysympäristöinä voivat toimia erilaiset uudentyyppiset kehittämisalustat, joilla vauhditetaan uusien yritysten tai uuden liiketoiminnan syntymistä.

Ohjelman vuosittaisen perusrahoituksen arvioidaan kaudella 2014–2020 olevan yhteensä noin 20 miljoonaa euroa, josta valtion perusrahoitus on noin 10 miljoonaa euroa vuodessa ja kaupunkien yhteensä noin 10 miljoonaa euroa. Kaupunkiseutukohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet laaditaan paikallisten kehittämistarpeiden ja mahdollisuuksien pohjalta ja yhteen sovitetaan kansallisten linjausten kanssa. Tavoitteena on aikaansaada paikallisesti merkittävä kehittämis-harppaus aikaisempaan tilanteeseen verrattuna ja säilyttää kehitysdynamiikka koko ohjelma-kauden ajan. Edellä mainittu innovaatiokeskittymien neuvottelumenettely tarjoaa suurimmille kaupunkiseuduille mahdollisuuden kärkihankkeiden vauhdittamiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö on hyväksynyt ohjelmaan viisi temaattista painopistealuetta ja nimennyt niiden toteutuksesta vastaavat keskittymät: Tulevaisuuden terveys/Oulu (kumppanit Kuopio, Pääkaupunkiseutu, Tampere ja Turku), Biotalous/Joensuu (kumppaneina Jyväskylä ja Seinäjoki), Kestävät energiaratkaisut/Vaasa (kumppanit Lappeenranta ja Pori), Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus/Tampere (kumppaneina Lahti, Oulu, Pääkaupunkiseutu ja Turku) ja Kyberturvallisuus/Jyväskylä. Uusilla teemoillaan INKA korvaa osittain nykyisen Osaamiskeskusohjelman.

Tulevaisuuden terveyden osalta Turku haluaa kumppanina rakentaa räätälöityä terveyttä ja hyvinvointia. Käytännön työ keskittyy lääkekehityksen ohella diagnostiikkaan sekä sairauksia ehkäisevään innovointiin; toiminnallisiin ja interaktiivisiin materiaaleihin sekä Auria Biopankkiin. Sekä lääkekehitys että materiaali- ja kemian prosessitekniikka ovat Turussa tutkimuksellisesti korkeaa tasoa. Biotieteitä ja insinööritieteitä yhdistelemällä voidaan luoda täysin uutta liiketoimintaa. Auria Biopankki avaa uuden aikakauden paitsi yksilöille myös tutkimukselle ja yrityksille, kun näyte- ja tietovarannot saadaan palvelemaan nykyistä kohdennetumpaa terveydenhoitoa. BioTurun vahva yritys-kanta ja kansainvälistymiskokemukset tuovat osaamista koko verkoston kaupallistamismenestykseen tähdittäessä.

6.4 MAAKUNNAN MUITA KESKEISIÄ OHJELMIA JA STRATEGIOITA

Varsinais-Suomen maakuntastrategiaa laadittaessa on otettu huomioon muun muassa seuraavat maakunnalliset strategiat ja ohjelmat.

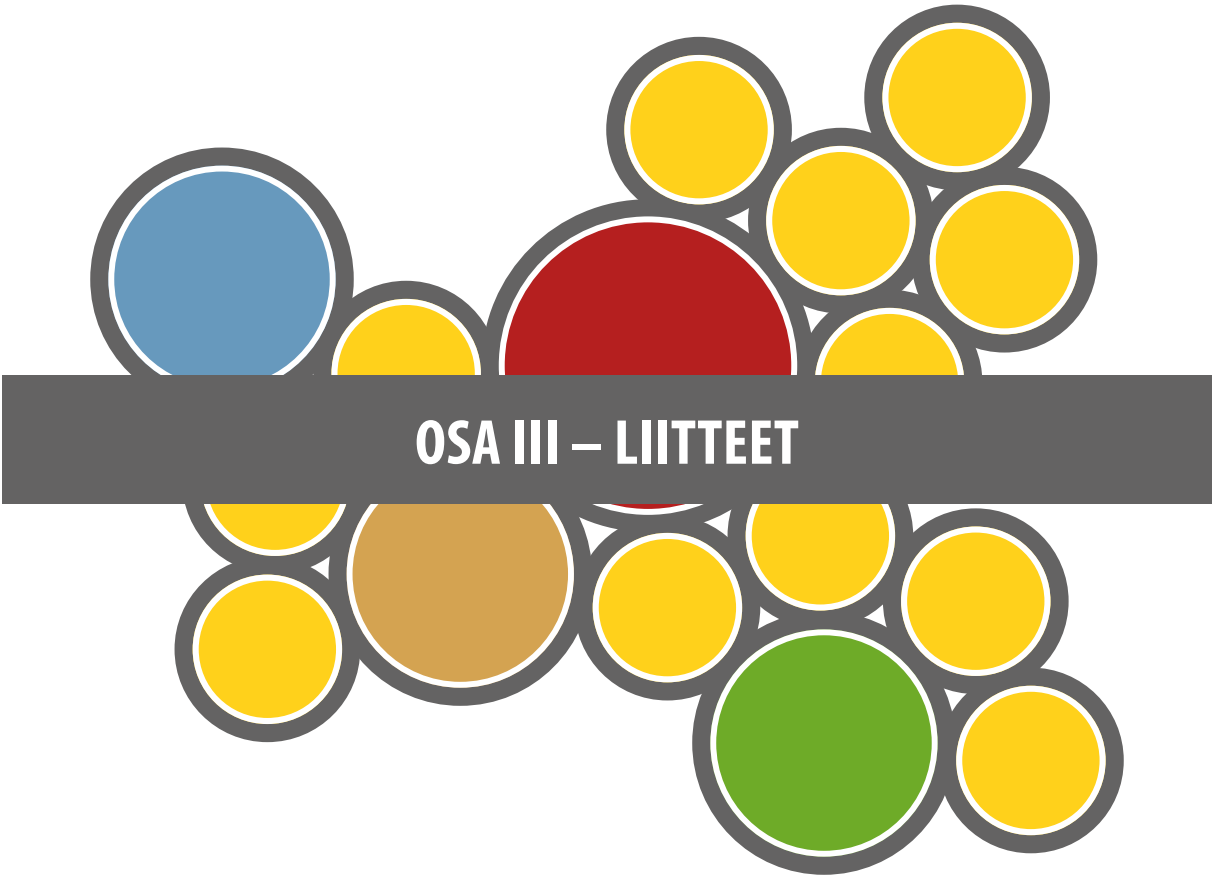
Varsinais-Suomen matkailuohjelma 2013–2020

Varsinais-Suomen koulutusstrategia 2015+

Varsinais-Suomen ilmasto- ja energiastrategia 2020

Lounais-Suomen ympäristöohjelma 2020 (valmisteilla)

Varsinais-Suomen liikennestrategia sekä Turun kaupunkiseudun liikennejärjestelmäsuunnitelma (valmisteilla)

OSA III – LIITTEET

LIITE 1. AIKAISEMPIEN OHJELMIEN TOTEUTUMINEN JA VAIKUTTAVUUS

1.1 MAAKUNTAOHJELMAA 2011–2014 KOSKEVA ARVIO

Ramboll Management Consulting Oy toteutti arvion maakuntaohjelmakaudesta 2011–2014 Länsi-Suomen maakunnissa ja Varsinais-Suomessa syksyn ja kevään 2012–2013 välisenä aikana. Arvioinnin kohteena oli maakuntaohjelmien toteutus ja vaikuttavuus Varsinais-Suomen lisäksi Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan ja Satakunnan maakunnissa. Arviointi kokosi maakunnittaisen sekä yhteisen kokonaisarvion maakuntaohjelmätöiden toimivuudesta alueen kehittämisen välineenä.

Arvio maakuntaohjelmakaudesta pitää maakunnallisen suunnittelujärjestelmän uudistamista tarpeellisena. Pääasiassa asiantuntijahaastatteluihin ja sähköiseen kyselyyn perustuneessa arviossa maakuntaohjelman laaja sateenvarjorooli koetaan ongelmallisena ja ohjelmapainopisteisiin toivotaan terävöittämistä ja tiukempia valintoja. Ohjelman yhteen kokoavaa luonnetta pidetään hyödyllisenä, mutta ohjaavuutta samalla heikkona. Ongelmana on, ettei maakuntaohjelmalla pystytä vaikuttamaan kuin suoraan maakuntaohjelman piiriin kuuluviin toimijoihin ja prosesseihin. Erityisesti kansallisella tasolla tehdään päätöksiä riippumatta maakuntien painopistevalinnoista.

Ohjelman avaaminen ulkoisille vaikutteille nousi esille arvioinnin aikana eri yhteyksissä, sillä ohjelmatyö nähdään usein sisäänpäin lämpiävänä. Toimintatapojen ja menetelmien kehittäminen ja uudistamisessa tulisi toimia aktiivisemmin. Myös näyttöä ja tutkimustietoa samoin kuin ennakoitietoa tarvitaan lisää, jotta maakuntaohjelma perustuisi kattavaan alueanalyysiin. Järjestelmän ja ohjelmätöiden suuri heikkous on myös valintojen tekemisen vähäisyys. Kehittämiskokonaisuuksien tunnistaminen, muutaman suuremman kokonaisuuden priorisoiminen ja resurssien kohdistaminen lisäisi vaikuttavuutta.

Nykyistä maakuntien aluekehitysjärjestelmää ei pidetä riittävän joustavana tai uusiin, nopeasti muuttuviin olosuhteisiin reagoivana. Maakuntaohjelmatyöllä on parhaimmillaan onnistuttu hidastamaan rakennemuutosten äkillisyyttä ja jyrkkyyttä. Maakunnallisen suunnittelujärjestelmän toivotaan jatkossakin säilyttävän ohjaavuutensa, mutta mahdollisesti terävöittävän tätä erityisesti budjettiohjaavuutta vahvistamalla. Toisaalta aluetoimijoiden näkökulmasta ideaali olisi maakuntaohjelma, jonka budjetista ainakin osa olisi neuvoteltavissa kesken ohjelmakauden, jotta kaikkea rahaa ei tarvitsisi korvamerkitä etukäteen.

1.2 MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTUMINEN

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2011–2014 sisältää kolme toimintalinjaa, jotka liittyvät osaamiseen ja elinkeinoelämään, yhdyskuntarakenteeseen ja toimintaympäristöön sekä hyvinvointiin. Ohjelman seurannan raportissa Miten maakunta makaa, Varsinais-Suomen maakuntaohjelman seuranta toimenpiteittäin vuonna 2013 on käyty läpi toimenpiteiden toteutumistilannetta.

Varsinais-Suomessa nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamisen haasteena on ollut toimenpiteiden toteuttajien suuri määrä. Ammatilliseen peruskoulutukseen saatiin sen sijaan kasvua OKM:n kevään 2013 ehdotuksessa järjestäjäkohtaisista opiskelijamääristä. Maakunnan rakennemuutosten hoitamiseksi toteutettiin paljon toimenpiteitä, mutta haasteet uusien kasvualojen synnyttämisessä jatkuvat. Meri- ja metalliteollisuuden toimialan äkillinen rakennemuutosstatus loppui vuoden 2012 lopussa, vaikka rakennemuutos yhä jatkui. Varsinais-Suomen telakkatyöryhmä vaikutti osaltaan TUI-alusten rahoituksen varmistumiseen ja oli mukana valmistelemassa Turku Seas 2020 meri- ja metalliteollisuuden kilpailukykyohjelmaa. Salon kaupungin status jatkuu vuoden 2015 loppuun. Syyskuussa 2012 valtioneuvosto nimesi myös Kemiönsaaren kunnan äkilliseksi rakennemuutosalueeksi vuoden 2015 loppuun saakka.

Ympäristöministeriö vahvisti maaliskuussa 2013 Varsinais-Suomen maakuntakaavan Loimaan seudun, Turun seudun kehyskuntien, Turunmaan ja Vakka-Suomen alueille. Vahvistamis päätöksen myötä on koko maakunnan alueella voimassa oleva maakuntakaava. Tätä ennen ympäristöministeriö vahvisti Salo–Lohja-ratalinjaa koskevan Varsinais-Suomen vaihemaakuntakaavan. Tuulivoimavaihemaakuntakaavaehdotus hyväksyttiin kesäkuussa 2013 Varsinais-Suomen maakuntavaltuustossa. Turun kaupunkiseudulle laadittu kestävä kehitystä ja alueen vetovoimaisuutta edistävä rakennemalli (RM35) hyväksyttiin yhteiseksi strategiseksi maankäytön suunnittelun linjaukseksi keväällä 2012. Vuoden 2012 valtioneuvoston liikennepoliittisessa selonteossa huomioitiin yhteysvälihanke VT 8 Turku–Pori hallituskaudella 2012–2015 aloitettavana liikenneverkon kehittämishankkeena.

Ruokaketjun kehittämiseen on alueella kohdistettu useita hankkeita. Kalatalouden toimintaedellytysten parantamiseksi on laadittu ammattikalastuksen ja kalankasvatuksen sijainninhajausuunnitelmat Saaristomerelle ja Selkämerelle. Energia- ja ympäristöala on nimetty yhdeksi lounaisrannikkoyhteistyön lippulaivaksi. TEHO Plus 2011–2013 on jatkanut työtä maatalouden vesistö- ja ympäristökuormituksen vähentämiseksi sekä luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Loppuvuonna 2012 perustettiin Varsinais-Suomen luonnonvarafoorumi, jossa maakunnan luonnonvara-, bioenergia-, jäte- ja sivutuotekierron tarpeet ja mahdollisuudet tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena. Kuntien vesihuoltosuunnitelmat ovat Varsinais-Suomessa ajan tasalla, mutta etenkin jätevesiosuuskuntapuolella etenemistä on hidastanut rahoituksen puute.

Lokakuussa 2012 tehty tutkimus (Innolink Research Oy) osoitti, että Turku on noussut Tampereen ohi kiinnostavimpana asuinpaikkakuntana. Maakunnan asema myös Itämeren keskuksena vahvistui, kun Turku-prosessi hyväksyttiin syksyllä 2012 virallisesti osaksi EU:n Itämeristrategiaa. Vuotta 2012 leimasi myös kuntarakennelain ja valtiosuusjärjestelmäuudistuksen valmistelu sekä tarkoituksenmukaisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen selvittäminen. Varsinais-Suomessa sosiaali- ja terveyssektorilla kehitys on ollut viime vuosina huolestuttavaa erityisesti lastensuojelussa ja perhepolitiikassa. Kehitysvammopalvelujen kehittämisessä on tapahtunut edistymistä, mm. yksilöllisen asumisen kehittymisen myötä.

LIITE 2. YMPÄRISTÖSELOSTUS

1. VARSINAIS-SUOMEN SUUNNITTELU

Maakunnan suunnittelu pitää sisällään maakuntasuunnitelman, maakuntakaavan ja maakuntaohjelman. Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1991) sekä laki alueiden kehittämiseksi (esitys 190/2013) määrittelevät maakunnan suunnittelun yleiset lähtökohdat ja tavoitteet. Maakuntasuunnitelma- ja ohjelma muodostavat yhdessä maakuntastrategian.

2. VARSINAIS-SUOMEN YMPÄRISTÖ NYKYTILA JA SEN KEHITYS

Varsinais-Suomen ympäristön tila, ominaispiirteet, haasteet, ongelmat ja tulevaisuuden näkymät on selvitetty laajassa Lounais-Suomen ympäristöstrategia- ja ohjelmaprosessissa. Ympäristöohjelmatyö ja sen kautta tapahtuva ympäristöarviointi on jatkuva prosessi ja ohjelman toteutusta ja ympäristön tilaa seurataan vuosittaisessa laaja-alaisessa ja vuorovaikutteisessä arviointityössä.

Ympäristön tilan indikaattorit:

<http://ymparisto.lounaispaikka.fi/fi/indikaattorit/>

Ympäristöohjelma:

<http://ymparisto.lounaispaikka.fi/fi/ymparistoohjelma/>

3. ARVIOINNIN TOTEUTTAMINEN

Varsinais-Suomen maakuntastrategiaan kuuluvassa maakuntaohjelma 2014–2017 -osassa ei tehty erillistä vaihtoehtotarkastelua, koska se perustuu koko strategiatyössä ja maakuntasuunnitelmassa tehtyihin arvovalintoihin. Ohjelman vaikutustarkastelu on tehty yleisellä tasolla vastaten kysymykseen, mitkä ovat valittujen kärkiteemojen ja niiden merkittävimpien toimenpiteiden vaikutukset.

Maakuntaohjelma-asiakirjassa tehdyt valinnat perustuvat laajaan ja vuorovaikutteiseen prosessiin. Maakuntaohjelman 2014–2017 laadinnassa ympäristövaikutusten arviointi on sisällytetty osaksi ohjelmaprosessia painottuen ohjelman laatimisen loppuvaiheeseen ja koskien ohjelman luonnosta sekä tulevan ohjelman hyväksymistä.

Mahdollisina vaikutuksina on tarkasteltu ekologisia, sosiaalisia, taloudellisia sekä yhdyskuntarakenteellisia ja kulttuurisia vaikutuksia. Tausta- ja lähdemateriaalina on ollut Lounais-Suomen ympäristöstrategia ja -ohjelma, sen seuranta-arvioinnit sekä maakuntakaavatyön aineistot, kaavaselostukset ja niiden liitemateriaalit. Vaikutuksen arvioinnissa on myös hyödynnetty mm. liikennejärjestelmäsuunnitelmatyötä, käynnissä olevia ympäristöön liittyviä strategiatöitä sekä useita muita lähteitä.

Maakuntastrategiasta ohjelmaosaan nousseet toimenpiteet tullaan arvioimaan vuosittain tehtävien toteutumisen arvioinnissa ja seurannassa. Maakuntaohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden konkretisointi hankkeiksi tapahtuu vasta ohjelman toteutuksen yhteydessä, ja toimenpiteiden varsinainen arviointi on mahdollista vasta siinä vaiheessa. Arviointi tehdään hankekohtaisesti rahoitusvalmistelun yhteydessä. Lisäksi hankkeiden toteuttajien tulee jo hankehakuvaiheessa arvioida kokonaisvaltaisesti hankkeensa vaikutuksia.

4. VARSINAIS-SUOMEN MAAKUNTAOHJELMAN 2014–2017 VAIKUTUKSET

Maakuntaohjelman perustavoite on yhtäältä mahdollisimman myönteisten vaikutusten saavuttaminen sekä toisaalta kielteisten vaikutusten minimointi kaikilla ohjelman vaikutusalueilla (sosiaaliset, ekologiset, yhteiskuntarakenteelliset/kulttuuriset ja taloudelliset). Maakuntaohjelmalla halutaan parantaa Varsinais-Suomen ympäristön tilaa sekä luoda uudet yhdessä toimimisen tavat tavoitteisiin pääsemiseksi. Kestävän kehityksen tahtotilaa vahvistavan maakuntaohjelman vaikutukset ovat jo lähtökohtaisesti myönteisiä.

Maakuntaohjelman vaikutukset konkretisoituvat lopulta tavalla, jolla ohjelman esittämiä toimenpiteitä tehdään. Ohjelman mahdollisuus vaikuttaa toimenpiteiden yksityiskohtaiseen toteuttamistapaan on rajallinen. Maakuntaohjelmaa toteuttavat hankkeet tulee suunnitella ja suorittaa siten, että niillä on myönteisiä vaikutuksia. Tarvittaessa toimenpiteisiin sovelletaan hankkeista vastaavien toimesta lain mukaista YVA-menettelyä tai ympäristölupaprosessia.

Maakuntaohjelman päätoimenpide on kumppanuusfoorumi joka:

- sisältää työpajoja, verkkopalveluita, laajenevia verkostoja, tietoa, toimijoita ja innostuneita ihmisiä.
- tarjoaa keinoja koota ja hallita sirpaloitunutta tietoa.
- tarjoaa kohtaamispaikan hankkeiden ideoijille, jotka etsivät kumppaneita ja toteuttajia.
- auttaa integroimaan maakunnan opiskelijoista muodostuvan suuren resurssin ja antaa mahdollisuuden siirtyä työelämään entistä joustavammin ja tehokkaammin.
- auttaa koordinoimaan, hahmottamaan kokonaisuuden ja luomaan näkemyksen.

Kumppanuusfoorumin kautta Varsinais-Suomi toimii avoimen tiedon ja toiminnan periaatteella, ja kaikkien ääntä kuullaan ihmisten hyvinvoinnin ja maakunnan menestyksen parantamiseksi. Ihmiset ja tieto ovat kumppanuusfoorumin perusta. Foorumi kokoaa yhteen avoimen tiedon sekä tekijät, joiden tavoite on saavuttaa enemmän yhdessä ja tietoa jakamalla. Maakunnan liitto toimii sparraajana ja johtaa maakunnan kehittämistä. Liitto järjestää kumppanuustapaamisia, joissa maakuntastrategian toteutumista edistetään ja esille tulleita ideoita välitetään oikeille tahoille.

Päätoimenpiteen lisäksi taulukossa 1 on arvioitu kaikkien maakuntastrategian neljän kärkiteeman ohjelmalliset toimenpiteet. Strategiassa valitut kärkiteeman ovat seuraavat:

1. Vastuullisuus – tulevaisuus muodostuu valinnoista nyt
2. Yhteistyötaidot – yhdessä rajat ylittäen
3. Saavutettavuus – lähestyttävä Itämeren portti
4. Resurssiviisaus – innovoivaa edelläkävijyyttä

Taulukko 1. Maakuntastrategian 2014–2017 vaikutusten arviointi

	Sosiaaliset	Ekologiset	Yhdyskuntarakenneelliset ja kulttuuriset	Taloudelliset/alue-taloudelliset
PÄÄTOIMENPIDE				
Kumppanuusfoorumi	++	++	++	++
KÄRKITEEMAT JA NIIDEN TOIMENPITEET				
1. Vastuullisuus – Tulevaisuus muodostuu valinnoista nyt				
Luodaan toimintamalleja, joilla on mahdollista näyttää kuluttajavalintojen ja -käyttäytymisen voima muuttaa elinympäristöämme, esimerkiksi vähentää ravinnekuormitusta vesistöihin, ja sitä kautta parantaa ympäristömme vetovoimaa ja kansainvälistä näkyvyyttä.	++	++	+	+
Luodaan lähitoimijaryhmiä, jotka välittävät hyviä käytäntöjä ja tietoa. Esimerkkeinä lähi-ideologiasta ovat lähiruoka, lähienergia ja lähimatkailu.	++	+	++	++
Lisätään innovatiivisuutta ja yhteisvastuullisuutta maankäytön suunnitteluun mahdollistamalla varhainen vuorovaikutus asukkaiden ja elinkeinoelämän näkökulmasta vetovoimaisen ympäristön rakentamiseksi.	+	+/0	++	+
Otetaan nuoret ja opiskelijat paremmin mukaan maakunnan kehittämiseen ja päätöksentekoon.	++	+/0	+/0	+/0
Kehitetään nuorten maakunnallinen työ- ja harjoittelumalli: kaikki kesäduunaa sovellettavaksi sekä perus- että II asteella hyödyntämällä mm. kummiyritystoimintaa sekä jo olemassa olevia työharjoittelumalleja.	++	+/0	+/0	++
Kehitetään opiskelijoiden työelämätaitoja sekä yrittäjyys- ja innovaatiovalmiuksia yhteistyössä niiden toimenpiteiden kanssa, jotka tähtäävät työn ja opiskelun tiiviimpään yhteyteen. Kehitetään nuorten ja muiden erityisryhmien uraohjausta.	++	0	+/	++
Kehitetään ympäristönlukutaitoa laajentamalla ympäristökasvatuksen sisältöä käsittelemään oman elinpiirin rakennetun ympäristön merkitys osana maakunnan vetovoimaa.	+/0	++	++	+/0
Edistetään varsinaissuomalaisten hyöty- ja arkiliikuntaa sekä kestäviä liikennevalintoja	++	++	++	++
2. Yhteistyötaidot – Yhdessä rajat ylittäen				
Otetaan käyttöön eri toimialoilla uusia innovoivia yhteistyö- ja vuorovaikutusmenetelmiä sekä kokeiluhankkeita, joiden avulla ylitetään maakunnan yleistä kehitystä rajoittavia omien sektoreiden edunvalvontarajoja.	+	+	+	++

Toteutetaan osana aluetietopalvelua maakunnan kansalaisportaali, jota järjestöt ja asukkaat voivat käyttää sekä keskinäiseen viestintään että tiedon löytämiseen mm. kansalaisyhteiskunnan palveluista.	++	+/0	++	+
	Sosiaaliset	Ekologiset	Yhdyskuntarakenteelliset ja kulttuuriset	Taloudelliset/alue-taloudelliset
Kehitetään ennakointimenetelmiä osana aluetietopalvelua. Toteutetaan koulutusta enenevässä määrin yhdessä elinkeinoelämän kanssa mm. hyödyntämällä ennako-luulottomia osaamisyhdistelmiä.	++	+/0	+/0	++
Varmistetaan elinikäisen oppimisen edellytyksiä ja aikuiskoulutuksen kilpailukykyisyys kehittämällä opiskelumenetelmiä ja -ympäristöjä mm. erilaisten pilottikokeilujen avulla.	++	+/0	+/0	++
Edistetään yrittäjyyttä, omistajanvaihdoksia ja kasvuyrittäjyyteen sekä innovaatiovalmiuksien kehittämiseen tähtäävää toimintaa ja työelämän laatua. Vahvistetaan yrittäjyyskasvatuksen roolia maakunnan oppilaitoksissa.	+/0	+/0	+/0	++
Luodaan toimiva maakunnallinen yrityspalveluorganisaatio monialaisen huippuosamisen varmistamiseksi. Kehitetään ensias-teen neuvontaa seutukunnissa.	+/0	+/0	+/0	++
3. Saavutettavuus – Lähestyttävä Itämeren portti				
Luodaan saavutettavuuden ilmapiiri: tulevaisuuden kestävä ja älykäs alue- ja yhdyskuntarakenne edellyttää rajat ylittävää suunnittelu- ja kehittämissyhteistyötä. Edesautetaan sekä henkisten että fyysisten kohtaamispaikkojen luomista, joissa päättäjät, yrittäjät, opiskelijat, sidosryhmien edustajat ja muut toimijat voivat kohdata ja verkostoitua. Tehostetaan julkisten tilojen monikäyttöä.	++	+/0	++	++
Kehitetään Varsinais-Suomesta kansainvälisten yhteyksien ja toiminnan keskus Itämeren alueella. Hyödynnetään pohjoisen kasvuyöhykkeen (Tukholma–Turku–Pietari) mahdollisuudet sekä edistetään rannikon ja sisämaan liikenneyhteyksiä. Varmistetaan Espoo-Salo -oikoradan suunnittelun eteneminen.	+/0	+/0	+	++
Kehitetään myyntiosaamista erityisesti potentiaalisilla vientialoilla.	+/0	0	0	++

Tuotteistetaan koulutusosaamista ja kehitetään yhteistä koulutusvientä hyödyntäen maakunnallisia ja valtakunnallisia yhteenliittymiä.	+/0	0	0	++
Edistetään ammatillisen koulutuksen kehittämistä ja työelämälähtöisyyttä sekä opiskelijujen joustavuutta ja modulointia esimerkiksi toteuttamalla avoin ammattiopisto.	+	+/0	0	++
Rakennetaan kestäväää ja näkyvää vapaa-aikakonseptia, jossa elävä ja elinvoimainen saaristo, vetovoimaiset kansallispuistot sekä maakunnan rikas kulttuuriympäristö tarjoavat elämyksiä ympäri vuoden.	+	++	++	++
	Sosiaaliset	Ekologiset	Yhdyskuntarakenteelliset ja kulttuuriset	Taloudelliset/alue-taloudelliset
4. Resurssiviisaus – Innovoivaa edelläkävijyyttä				
Tuetaan materiaali-, energia-, ravinne- ja resurssitehokkaita sekä vähähiilisiä ratkaisuja, ja luodaan edellytyksiä uusiin avauksiin ja olemassa olevien alojen vahvistumiseen.	+/0	++	+	++
Hyödynnetään julkisen sektorin innovatiivisia hankintoja uusien liiketoimintojen kehittämiseksi ja varsinaissuomalaisen elinkeinoelämän edistämiseksi.	+/0	+/0	+/0	++
Aktivoidaan maahanmuuttajien olemassa oleva tietotaito yhteiskunnan ja elinkeinoelämän käyttöön ja tuetaan maahanmuuttajien osaamisen kehittämistä.	++	+/0	++	+
Tuetaan avoimen tiedon käyttöä ja asiantuntijoiden välistä tiedon jakamista. Parannetaan suunnittelun laatua ja päätösten kokonaisvaltaista vaikutusten arviointia.	++	+	++	++
Kehitetään Varsinais-Suomen vetovoimaa erityisesti vanhojen rakennusten ja ympäristöjen innovatiivisella uudella käytöllä.	++	+	+	+
Merkkien selitys: Selvästi myönteisiä vaikutuksia ++ Lievästi myönteisiä vaikutuksia + Ei merkittäviä vaikutuksia 0 Ei tietoa tai arviointi vaikeaa ?				

5. MAAKUNTAOHJELMAN VALMISTELUPROSESSI JA VUOROVAIKUTUS

Maakuntastrategian valmistelu ja vuorovaikutus on kuvattu liitteessä 4. Maakuntastrategian kumppanuusprosessi.

LIITE 3. TAVOITELUVUT

	2000	2005	2010	Nykytila ¹	2017	2025	2035
Muuttoliike ja väestö							
Asukasluku	447 103	455 584	465 183	471 269	479 100	495 500	513 900
Kuntien välinen nettomuutto	1 047	960	695	575	570	460	320
Nettosiirtolaisuus	297	643	1 068	1 309	1 230	1 610	2 090
Luonnollinen väestönkasvu	223	249	511	69	220	20	-640
Vanhushuoltosuhte	24,4	25,6	28,2	32,2 %	36,4	42,6	47,4
Kilpailukyky							
BKT/asukas	25 061	29 362	29 556	31 839	34 300	38 800	45 600
Kasvuyritysten määrä	54	53	60	60	60
Viennin osuus tuotannosta	34 %	29 %	30 %	32 %	34 %
Työllisyys							
Työttömyysaste ²	10,7 %	9,0 %	10,4 %	11,1 %	7,0 %	6,0 %	5,6 %
Työllisyysaste ²	66,5 %	66,7 %	66,1 %	66,7 %	70,3 %	72,1 %	74,0 %
Nuorten työttömyys ³	3 323	2 297	2 772	3 295	1 700	1 100	700
Pitkäaikaistyöttömyys ³	7 578	5 375	4 576	6 077	4 000	3 400	3 300
Työpaikkojen määrä ²	195 164	197 219	197 707	200 167	203 800	207 800	213 100
Työvoiman määrä ²	221 583	222 073	225 379	226 756	224 700	226 400	234 200
Osaaminen							
Korkeakoulututkinnon suorittaneet	22,9 %	24,9 %	27,3 %	28,1 %	31,0 %	34,0 %	39,0 %
25–29-v. ilman tutkintoa	15,4 %	14,2 %	16,0 %	16,0 %	14,7 %	12,6 %	10,0 %

1) Uusin saatavilla oleva tieto

2) Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

3) TEM, työnvälitystilasto

LIITE 4. MAAKUNTASTRATEGIAN KUMPPANUUSPROSESSI

Maakuntastrategiaproessi alkoi 4.12.2012 järjestetyllä Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2011–2014 arviointi sekä tulevan strategian käynnistämisseminaarilla. Tilaisuuden toteutti Ramboll Management Consulting. Osallistujia oli laajasti edustaen maakunnan keskeisiä toimijoita. 4.2.2013 kokoontunut maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) nimesi strategiaa valmistelevaan neljä työryhmää: talous, osaaminen, ympäristö sekä arvot ja ilmapiiri. Työryhmiin kutsuttiin kuhunkin toistakymmentä asiantuntijajäsentä. Puheenjohtajat nimettiin sidosryhmistä ja sihteeri Varsinais-Suomen liitosta.

Talous		Osaaminen	
Esa Lindqvist (pj)	V-S ELY	Liisa Kairisto-Mertanen (pj)	Turun amk
Petteri Partanen / Esa Höglblom (siht)	VSL	Esa Höglblom / Veli-Matti Kauppinen (siht)	VSL
Niko Kynnäräinen	TSEK	Martti Rantala	V-S ELY
Henri Wibom	V-S Yrittäjät	Taru Penttilä	AMK
Teppo Virta	Teknologiatoiminta	Riitta Pyykkö	Turun yliopisto
Leena Arvela-Hellén	Uusikaupunki	Teemu Malinen	V-S yrittäjät
Laura Mattinen	Brahea/VARRU	Antti Virtanen	L-S koulutuskuntayhtymä
Jarmo Järviö (Outi Rannikko)	SAK	Merja Haliseva-Soila	V-S ELY
Hanna Lindholm	V-S ELY	Aino Ukkola	TSEK
Rikumatti Levomäki (Erik Lehtonen)	Science Park	Petra Peltonen	TYT
Jari Lähteenmäki	Kauppakamari	Esko Poikela	Turun seud. opetusfoorumi
Jean-Mikael Ohman	Åbo Akademi	Marjut Polviander	AKAVA
Lassi Liippo	V-S ELY	Piia Alvesalo	Sivistystyönantajat
		Tero Piispanen	Turku Science Park
Arvot ja ilmapiiri		Ympäristö	
Olli Hietanen (pj)	Turun yliopisto	Timo Hintsanen (pj)	Turku
Veli-Matti Kauppinen / Petteri Partanen	VSL	Kaisa Äijö / Timo Juvonen (siht)	VSL
Harri Ojansuu	V-S ELY/TEKES	Olli-Pekka Mäki	Turku
Petri Virtanen	Turku	Eiina Uittamo	V-S ELY/TEKES
Kirsi Kärpikö	V-S ELY	Turkka Michelsson	Parainen
Raija Hurskainen	L-S AVI	Hannu Klemola	Luonnonsuojelupiiri
Pekka Vepsäläinen	STTK	Jukka Käyhkö	Turun yliopisto
Pauli Heikkinen	SPR	Paavo Myllymäki	MTK
Satu Suhonen	Sairaanhoitopiiri	Arto Teittinen	Metsäkeskus
Torbjörn Lindström	Pelastuslaitos	Juuso Virtanen	Kauppakamari
Ari Welling	YLE Turku	Sanna Kipinä-Salokannel	V-S ELY
Anita Silanterä	Salo	Markku Leppälehto	Talonrakennusteollisuus ry
Joanna Kurth	Maakuntamuseo	Eija Suna	Museokeskus
Mikko Jaatinen / Salla Niemi	AMK:n opiakunta	Jussi Mälkiä	Meriura Oy

Maakuntastrategian valmistelutyöryhmät.

Maakuntastrategian työryhmille järjestettiin 2.4.2013 tulevaisuusaamupäivä Ramboll Management Consultingin johdolla. Tilaisuudessa työryhmät pohtivat maakuntastrategian tulevia kärkeiteemoja. Työryhmien työskentely ja koko maakuntastrategiaproessi on tapahtunut Stanford Research Institutin (SRI) NABC-toimintamallia hyödyntäen. Erityisesti toimintamallia on hyödynnetty toimintakärkien määrittelyssä ja seulonassa.

Kaikki strategiasta kiinnostuneet tahot ovat voineet esittää mielipiteensä osallistumis- ja arviointisuunnitelman luonnokseen. Suunnitelma on ollut nähtävissä Varsinais-Suomen liiton kotisivuilla sekä liiton virallisella ilmoitustaululla 16.8.2013 asti. Lisäksi kuulutus on julkaistu maakunnan lehdistössä.

Varsinais-Suomen maakuntavaltuusto käsitteli strategiaa ja evästi jatkotyötä 10.6.2013 valtuuston kokouksen yhteydessä järjestetyssä työpajassa. Strategiaa valmistelevat työryhmät kokoontuivat 16.9.2013 yhteistapaamiseen, jossa kommentoivat toistensa sen hetkisiä tuotoksia. Syksyn aikana kohdennettiin valitulle otokselle maakunnan yhdistyksiä ja järjestöjä kyselyajatuksista maakunnan kehittämiseksi ja kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseksi. Kyselystä saatiin arvokasta tietoa strategian valmisteluun. Lisäksi 9.10.2013 järjestettiin Turun Yliopiston tulevaisuuden tutkimuskeskuksen toimesta tulevaisuusverstas alueen julkisen hallinnon edustajille. Verstaassa pohdittiin tapoja kehittää palveluja entistä asiakaslähtöisempään suuntaan.

Varsinais-Suomen maakuntahallitus kokoontui 27.11.2013 iltakouluun evästämään strategia-työtä eteenpäin. Varsinais-Suomen maakuntavaltuusto kuuli 2.12.2013 esityksen strategian valmistelusta ja evästi jatkotyöskentelyä. Myös maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) on saanut säännölliset tilannekatsaukset valmistelusta.

Valmistelu eteni niin, että maakuntahallitus lähetti luonnoksen laajalle lausuntokierrokselle tammikuussa 2014. Kesäkuussa 2014 kokoontuva Varsinais-Suomen maakuntavaltuusto käsittelee ja hyväksyy maakuntastrategian.

Työtä on valvonut ja ohjeistanut loppuvuonna 2013 perustettu maakuntastrategian ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana on toiminut maakuntajohtaja.

Strategiatyön edistymisestä on tiedotettu myös Varsinais-Suomen liiton kotisivuilla sekä Facebookissa. Lisäksi sen valmistelua on kuvattu useissa eri sidosryhmätilaisuuksissa.

Maakuntastrategian valmistelussa on hyödynnetty ns. NABC-menetelmää, jonka avulla strategian keskeiset teemat ovat muototutuneet ja jäsentyneet. Koko strategiaa voidaan kuvata seuraavasti:

- **Tarve (Need)** = Varsinais-Suomen ja varsinaissuomalaisten menestys ja hyvinvointi
- **Lähestymistapa (Approach)** = uusien toimintatapojen ja -muotojen etsiminen, ja erottuvat ”kasvot” sekä yksilö- että organisaatiotasolla.
- **Hyödyt (Benefits)** = olemassa olevien henkisten ja taloudellisten resurssien löytäminen niin läheltä kuin kaukaa, joilla luodaan menestystä ja edelläkävijyyttä uusien innovaatioiden, parempien tulosten ja henkisen pääoman kautta.
- **Kilpailu (Competition)** = alueiden välistä kilpailua ja kumppanuutta. Samanaikaisesti sekä tärkeitä kilpailijoita että kumppaneita ovat muut alueet, erityisesti keskisen Itämeren piirissä.

LIITE 5: MAAKUNTASTRATEGIASSA KÄYTETYJÄ TERMEJÄ JA LYHENTEITÄ

AMK = Ammattikorkeakoulu

AVI = Aluehallintovirasto

BID = Business Innovation Development, Turun yliopiston yksikkö

TY Brahea = Brahea keskus, Turun yliopiston erillislaitos

CB = Centrum Balticum

CB-ohjelma = Central Baltic EU-ohjelma

EAKR = Euroopan aluekehitysrahasto

EETU = Energiasta maakunnan etu

ELY = Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

HINKU = Kohti hiilineutraalia kuntaa

INKA = Innovatiiviset kaupungit -ohjelmaväline

LOURA = Lounaisrannikkoyhteistyö (Varsinais-Suomi ja Satakunta)

Maakuntaohjelma = nelivuotiskausittain laadittava aluekehitystä ohjaava toiminta-asiakirja

Maakuntastrategia = maakuntasuunnitelman ja -ohjelman sisältämä asiakirja vision toteuttamiseksi

Maakuntasuunnitelma = pitkän tähtäimen visio maakunnan tavoiteltavasta kehityksestä ja rakenteesta

MAL = Maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittaminen

MALPE = Maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja elinkeinojen yhteensovittaminen

MYR = Maakunnan yhteistyöryhmä

NABC = jatkuvaan parantamiseen perustuva laadun kehittämismalli
(Needs, Approach, Benefits, Competition)

RESU = Kierrätysliiketoiminta ja resurssitehokkuus Varsinais-Suomen vahvuudeksi

SWOT = Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threads
(Vahvuudet, Heikkoudet, Mahdollisuudet, Uhat)

TEKES = Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus

TY = Turun yliopisto

TSEK = Turun seudun kehittämiskeskus

UBC = Union of the Baltic Cities

YVA = Ympäristövaikutusten arviointi

VARRU = Varsinais-Suomen ruokaketju

VSL = Varsinais-Suomen liitto

ÅA = Åbo Akademi

VARSAIS-SUOMEN LIITTO | EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND | REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) 20101 Turku | PB 273 (Bangårdsgatan 36) 20101 Åbo
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi | www.varsinais-suomi.fi | Y - 0922305-9